

T.C.
BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ

AB - TÜRKİYE TARIM POLİTİKALARININ
UYUMLAŞTIRILMASI
ve
ORGANİK TARIM

Yüksek Lisans Tezi

DİLEK YILDIZ

İSTANBUL, 2009

T.C.

BAHÇEŞEHİR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
AVRUPA BİRLİĞİ İLİŞKİLERİ PROGRAMI

AB - TÜRKİYE TARIM POLİTİKALARININ
UYUMLAŞTIRILMASI

ve

ORGANİK TARIM

Yüksek Lisans Tezi

DİLEK YILDIZ

Tez Danışmanı: PROF.DR. ESER KARAKAŞ

İSTANBUL, 2009

ÖZET

AB - TÜRKİYE TARIM POLİTİKALARI'NIN UYUMLAŞTIRILMASI ve ORGANİK TARIM

Yıldız, Dilek

Avrupa Birliği İlişkileri

Tez Danışmanı: PROF. DR. ESER KARAKAŞ

Nisan 2009, 85 sayfa

Avrupa Birliği'nin (AB) temelleri, Mart 1957 Tarihli Roma Anlaşması'na dayanmaktadır. Anlaşma ile Avrupa Ekonomik Topluluğu (AET) kurulmuştur. İlk etapta ekonomik bir yapı olan AB, zamanla sınırlarının ve içeriğinin genişlemesiyle birlikte siyasi ve sosyal bir yapıya dönüşmüştür. Günümüzde 27 üye ülke ile gerek kendi bölgesinde ve gerekse Dünyada etkin olmuştur.

Avrupa Birliği'nde uygulanmakta olan Ortak Tarım Politikası (OTP), diğer ülkelerde olduğu gibi mevcut ihtiyaçları karşılayan bir tercihi yansıtmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ciddi bir gıda yetersizliği ile karşı karşıya kalan Avrupa Ülkeleri, tarımsal üretimde verimlilik elde ederek kendi kendine yeterlilik sağlamak amacıyla 1961 yılında dinamik bir politika alanı olan OTP'yi oluşturmuştur.

1970'lere gelindiğinde Topluluk, temel tarımsal ürünlerde kendi kendine yeterliliği sağlamıştır. İlk etapta gıda açığını kapatmak amacıyla uygulanan destekleme politikaları, zamanla verimliliği artırarak ürün stoklarının oluşmasına neden olmuştur. Ürün stoklarının artışı önlemek, mevcut stokları eritmek, bütçe harcamalarını kısmak ve çiftçi gelir düzeyini korumak amacıyla OTP'de yoğun bir reform sürecine

girilmiştir. 1970’lerde başlayan ve OTP’de bir dizi düzenlemeye gidilen reform süreci 2003 yılına kadar sürmüştür.

AB, birliğe dahil olacak ülkelerden diğer konu başlıklarında olduğu tarım konusunda da uyum sağlamasını istemektedir. Tarım, kapsamı itibariyle uyumlaştırılmasında en fazla güçlüklerle karşılaşılacak, müzakere süreci uzun süren ve mali külfeti yüksek olan konulardan biridir. Bu açıdan Türkiye’ye baktığımız zaman Türkiye’nin tarım politikalarıyla OTP arasında başta yapısal alanda olmak üzere çok ciddi farklar bulunmaktadır.

OTP’ye uyum kapsamında Türkiye’nin, bir dizi çalışma yürütmesine rağmen bu yeterli olmayıp hala çok ciddi farklar minimize bile edilememiştir. Türkiye’nin uyumlaştırma sürecini başarıyla tamamlayabilmesi için, çok özenli davranarak özellikle tarım alanında elinde bulundurduğu avantajları iyi kullanması gerekir.

Özellikle, İkinci Dünya Savaşı’nın ardından artan nüfusa yeterli gıda sağlamak amacıyla başta sanayileşmiş ülkeler olmak üzere birçok ülke konvansiyonel tarıma yönelmiştir. Ancak, yoğun kimyasal girdinin kullanıldığı bu tarım yöntemin canlı sağlığı ve çevreyi tehdit etmesinin ortaya çıkması üzerine 1980’lerde Dünya ülkeleri organik tarıma yönelmeye başlamıştır.

İşte Türkiye’nin bu noktada çok dikkatli davranarak özellikle OTP’ye uyum kapsamında yeniden tesis ettiği tarım politikalarının temelini Dünyanın yükselen yeni değeri organik tarım üzerine kurması önemli olacaktır. Böylece hem Avrupa’nın organik tarım bahçesi haline gelecek hem de OTP kapsamında tarımdan çıkartılması istenen iş gücüne yeni bir iş kapısı açarak istihdam sağlayacaktır.

Anahtar Kelimeler: Roma anlaşması, Ortak Tarım Politikası, Organik Tarım, Tarım Politikaları

ABSTRACT

THE HARMONIZATION OF AGRICULTURE POLICIES BETWEEN EUROPEAN UNION-TURKEY and ORGANIC AGRICULTURE

Yıldız, Dilek

European Union Relations

Supervisor: Prof. Dr. Eser Karakaş

April 2009, 85 pages

European Union (EU) Foundation was established in March 1955 with Rome Treaty. This treaty was to establish European Economic Community (EEC). Originally this was an economic treaty but later expansion of laws and contents allowed to change itself to an economic and political structure. Nowadays, European Union with its 27 member countries established itself firmly in the region and the world.

EU accepted Common Agricultural Policy (CAP), this allows EU to meet its demands from member countries. Reason behind this policy was aftermath of World War II and low supply of food at the time. Around 1961 CAP was established to make sure Europe will have secure available supply of agricultural goods within its borders.

1970's was the time (CAP) reached its sufficiency of common agricultural goods within its borders. Originally CAP's subsidizing agriculture to meet demand was reached and this allowed to raise both supply and stored goods. This created new sets of challenges for CAP, now they had to lower budget spending, maintain but not stock large

quantities of goods and last income adjustments between farmers. This took almost three decades to organize and new set of rules were established (2003) to rectify all above issues.

Nowadays EU asks applicant countries to follow accordance plan including CAP. An agricultural change usually takes longer and financially greater than others in accordance plan. Once we look Turkey we will see many differences in agricultural practices with CAP. Main difference is the structure of Turkish agriculture.

Even though Turkey has started some accordance rules, they have not minimized any of the major problems. For Turkey to follow the accordance plan successfully; Turkey should be more attentive to the problems in Agriculture and last Turkey should utilize its advantages in agriculture.

Especially, after WWII conventional agriculture was rising in industrial countries to supply demand in food and lower prices. Chemical intake for humans and environmental issues show the way for natural agriculture around 1980's.

At this point for Turkey; they should follow the raising trend in natural agriculture in their benefit and implement all new regulations accordingly. This will allow Turkey to become EU's source of natural food. CAP regulates efficient farming which translates to higher unemployment. So Turkey can use CAP regulated farmers in natural food farming for the long run to sustain employment levels.

Key words: Rome Treaty, Common Agriculture Policy, Organic Farming, Farm Policies

İÇİNDEKİLER

TABLolar	x
KISALTMALAR	x
1. GİRİŞ	1
2. AB ORTAK TARIM POLİTİKASI	4
2.1. Ortak Tarım Politikasının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	5
2.2. Ortak Tarım Politikası'nda Yapılan Reformlar	6
2.2.1. 1968 Tarihli Tarım Reformu Memorandumu (Monsholt Planı)	6
2.2.2. 1973 Tarihli İyileştirme Memorandumu	7
2.2.3. 1975 Tarihli Stocktaking Belgesi	7
2.2.4. OTP Üzerine Düşünceler Belgesi	7
2.2.5. 1981 Tarihli Avrupa Tarımı İçin İlkeler Belgesi	7
2.2.6. 1985 Tarihli 'OTP İçin Perspektifler' ve 'OTP'nin Geleceği	7
2.2.7. 1987 Tarihli OTP Reformu	8
2.2.8. 1991 Tarihli OTP'nin Gelişmesi ve Geleceği (MacSharry Planı)	8
2.2.9. Gündem 2000	8
2.2.10. Orta Dönem Gözden Geçirme Önerileri	9
3. TÜRKİYE ve ORTAK TARIM POLİTİKASI	10
3.1. Ortak Tarım Politikası Kapsamında Türkiye İçin Öngörülen Yükümlülükler	11
3.1.1. 1980 Tarihli AT-Türkiye Ortaklık Konseyi	11
3.1.2. 1/195 Sayılı AT-Türkiye Ortaklık Konseyi Kararı	11
3.1.3. Türkiye İçin Avrupa Stratejisi	11
3.1.4. 1999 Tarihli Helsinki Avrupa Konseyi	12
3.1.5. Katılım Öncesi Stratejisi	12

3.1.6. Katılım Ortaklığı 2000.....	12
3.1.7. Katılım Ortaklığı 2003.....	13
3.2. Türkiye-AB İlişkileri ve Türkiye'nin AB Tarım Mevzuatı'na Uyumuna.....	13
3.2.1. Türkiye- AB İlişkileri	13
3.2.2. Türkiye'nin AB Tarım Mevzuatı'na Uyumuna ve Yaptığı Çalışmalar.....	14
4- ORGANİK TARIM.....	24
4.1. Organik Tarıma Genel Bakış ve Tarihçesi.....	24
4.2. Organik Tarımın Önemi	26
4.3. Organik Tarımın İlkeleri	27
4.4. Organik Tarıma Geçiş Süreci.....	29
4.5. Organik Ürünlerin İhracatında Dikkat Edilmesi Gerekenler.....	31
4.5.1. Üretim Sürecinin Planlanması.....	31
4.5.2. Tüketiciyi İkna Etmek.....	31
4.5.3. Firmanın Özellikleri	31
4.6. İhracat Potansiyelinin Belirlenmesi	32
4.6.1. Firmanın İhracat Potansiyelinin Belirlenmesi.....	32
4.7. Hedef Pazardaki Potansiyelin Belirlenmesi	33
4.7.1. Hedef Ülke Analizi	33
4.7.1.1. Genel Ekonomik Veriler	33
4.7.1.2. Demografik Bilgiler	33
4.7.1.3. Pazara Giriş Bilgileri.....	34
4.7.2. Hedef Ülkedeki Pazar Analizi.....	34
5- TÜRKİYE'DE ORGANİK TARIM.....	37
5.1. Organik Tarımın Gelişmesi	37
5.2. Mevzuat.....	38
5.3. Kurumsal Yapı.....	39

5.4. Eğitim ve İletişim	42
5.5. Üretim	42
5.6. Dış Ticaret ve Pazarlama	46
5.7. Araştırma.....	50
5.8. Destekleme	51
5.9. Türkiye'nin Organik Tarımdaki Hedefleri.....	52
5.9.1. Mevzuat.....	52
5.9.2. Kurumsal Yapı.....	53
5.9.3 Eğitim ve İletişim	53
5.9.4 Üretim	54
5.9.5. Araştırma.....	54
5.9.6. Pazarlama	54
5.9.7. Destekleme	55
6. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE ORGANİK TARIM VE UYGULAMALARI.....	56
6.1. AB'de Mevcut Durum	56
6.2. AB Organik Ürünler Pazarlama Yapısı ve Dış Ticareti	59
6.3. AB'de İzlenen Politikalar	60
6.4. Avrupa Birliği'nde Organik Ürünlerin Fiyatlandırılması.....	61
6.4.1.Üretici Primleri	62
6.4.2 Tüketici Primleri.....	64
6.5. Avrupa Birliği'nde Organik Tarıma Verilen Destekler.....	66
6.6. AB Üyesi Ülkelerde Organik Tarım Konusunda Verilen Destekler	66
6.7. AB'ye Yeni Üye olan Ülkelerde Organik Ürünlere Verilen Destekler	71
7. SONUÇ	75
KAYNAKÇA.....	80

TABLolar LİSTESİ

Tablo 3.1:	Katılım Ortaklığı Belgeleri ve Kapsamları	17
Tablo 3.2:	Ulusal Programla Türkiye'nin Avrupa Birliği Komisyonu'na Tarımla İlgili Olarak Taahhüt Ettiği Kısa ve Orta Vadeli Hedefler	20
Tablo 5.1:	Tarım Organizasyon Şeması	41
Tablo 5.2:	Organik Tarımsal Üretim Verileri (Geçiş Süreci Dahil)	43
Tablo 5.3:	Türkiye Organik Tarımsal Ürünler Üretimi (Miktar:Ton)	43
Tablo 5.4:	Türkiye'de Üretimi Yapılan ve Ticarete Konu Olan Organik Tarım Ürünleri	45
Tablo 5.5:	2004 Yılında Organik Ürün İhracatı Yaptığımız Ülkeler	48
Tablo 5.6:	Yıllara Göre İhracat Değerlerimiz	49
Tablo 5.7:	Yıllar İtibariyle Türkiye'nin Organik Ürün İhracatı (M, Miktar: Ton, D: Değer: 1000 \$)	49
Tablo 5.8:	2004-2005 Yıllarında Organik Tarımla İlgili Kullandırılan Krediler	52
Tablo 6.1:	AB'de Toplam Tarım Alanı ve İşletme Sayısındaki Gelişmeler	56
Tablo 6.2:	AB'de, Toplam Organik Tarım Alanı (Ha) ve İşletme Sayısında (adet) Başlıca Ülkelerin Payı (yüzde) (2004)	57
Tablo 6.3:	AB'nde, Toplam Organik Tarım Alanının (Ha) Üretim Alanlarına Göre Dağılımı (yüzde)	58
Tablo 6.4:	AB'de Başlıca Hayvancılık Üretim Alanlarında Organik Üretim Oranları (yüzde) 2004	59
Tablo 6.5:	2005 Yılı İtibariyle Avrupa Birliği tarım Ürünleri Üretici Primleri (yüzde)	63
Tablo 6.6:	2005 Yılı İtibariyle Avrupa Birliği'nde Organik Meyve ve Sebze Fiyatları (Euro/Kg)	64
Tablo 6.7:	2005 Yılı İtibariyle Avrupa Birliği'nde Diğer Organik Ürün Fiyatları	65
Tablo 6.8:	Tarımsal Çevre Programı Kapsamında Hektar Başına Devlet Destekleri (Avusturya Şilini)	67
Tablo 6.9:	2004 Yılı İtibariyle Belçika Hükümeti tarafından Hektar Başına Verilen Devlet Destekleri (€)	68
Tablo 6.10:	Macaristan'da Organik Tarım Üretim Kontrolüne Uygulanan Teşvikler	73

KISALTMALAR

Avrupa Birliği	: AB
Avrupa Birliği Genel Sekreterliği	: ABGS
Avrupa Ekonomik Topluluğu	: AET
Avrupa Kömür elik Topluluğu	: AKT
Dünya Ticaret rgt	: DTÖ
Gümrük Birliği	: GB
Ortak Tarım politikası	: OTP
Organik Tarım Birimi	: OTB
Ortak Tarım Komitesi	: OTK
Organik Tarım Ulusal Yönlendirme Komitesi	: UYK
Organik Tarım Araştırma Enstitüsü	: FİBL
Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu	: IFOAM
Uluslar arası Para Fonu	: IMF

1. GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanan hızlı nüfus artışı, sanayileşmiş ülkeleri artan nüfusa yeterli miktarda ucuz gıda sağlanması konusunda endişeye düşürmüştür. Bu endişeyle hareket eden söz konusu ülkeler, birim alandan daha fazla ve ucuz ürün elde etmek için kimyasal gübre ve tarım ilaçları başta olmak üzere yoğun girdinin kullanıldığı ve 'Yeşil Devrim' olarak nitelendirilen konvansiyonel tarıma yönelmiştir. Konvansiyonel tarım, zamanla geliştirilen politikalar, yüksek verimli çeşitlerin ıslah edilmesi ve özellikle sulu tarıma geçişle birlikte kısmen de olsa başarıya ulaşmıştır.

Yine aynı dönemde konvansiyonel tarıma yönelerek tarımsal üretimde kendi kendine yeterlilik sağlamak isteyen Avrupa Ülkeleri, 1961 yılında dinamik bir politika alanı olan Ortak Tarım Politikası'nı (OTP) oluşturarak Roma Antlaşması'nın 38'inci ve 47'inci (Amsterdam Antlaşması Madde 32-38) maddelerinde düzenleme altına aldılar. OTP, çiftçi gelirini azaltan serbest ticaret sistemini reddederek tarımsal ürünlerin pazar fiyatlarını destekleyen ve üçüncü ülkelere olası ithalatı, yüksek gümrük ve tarife dışı engellerle imkansızlaştıran bir politika olarak şekillenmiştir.

Konvansiyonel tarımın az sayıda ürün çeşidi üzerinde mono kültür biçimde yapılmasının gen kaynaklarını bozması, kullanılan sentetik ve kimyasal ilaç kalıntılarının ürün üzerinde etkili olması, azotlu mineral gübrelerin yer altı sularına karışarak içme sularını kirletmesi, ürün yetiştirilmesinde kullanılan yapay katkı maddeleri ve hormonların bir süre sonra canlı sağlığını ve çevreyi tehdit etmeye başlaması organik tarıma geçişi hızlandıran etkenlerin başında gelmiştir.

Özellikle 1980'li yıllara gelindiğinde başta Avrupa Ülkeleri'nde ve Amerika'da olmak üzere canlı ve çevre sağlığını önemseyen ve bu yönde alternatif sistem arayışlarına yönelen bir üretici-tüketici zinciri oluşarak organik tarıma yönelme başlamıştır. Organik tarım, 1972'de Stockholm Konferansı'nda ele alınmış ve bu yöndeki çalışmalarını uluslararası düzeyde organize edecek Uluslararası Organik Tarım Hareketleri Federasyonu (IFOAM) kurulmuştur.

Avrupa’da bu gelişmeler yaşanırken tarım politikalarının siyasi kaygılarla uygulandığı Türkiye’de tarımsal üretimde planlama göz ardı edilerek çiftçi üretimde kendi haline bırakılmıştır. Tarıma yönelik mali yardımlar ise girdi sübvansiyonu şeklinde seyretmiştir. 1999 Helsinki Zirvesi’yle aday ülke statüsü tanınan Türkiye’de organik tarım, 1984-1985 yılları arasında dış talep kaynaklı olarak başlamıştır.

Başta Avrupa Ülkeleri olmak üzere dışarıdan gelen talep doğrultusunda organik tarım, Ege Bölgesi’nde geleneksel ihracat ürünleri olan kuru üzüm ve kuru incirin üretimiyle başlamıştır. Organik tarım ürünleri üretimi yelpazesi zamanla genişleyerek günümüzde 205 çeşide ulaşmıştır. 1992 yılına gelindiğinde Türkiye’de organik tarım hareketinin daha sağlıklı ve doğru gelişmesi için Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği (ETO) kurulmuştur.

Kırsal kesimde yaşayan nüfus başta olmak üzere tarımsal istihdamın toplam istihdam içindeki payı, işletmelerin ölçekleri, teknoloji kullanımı, tarım sektöründe örgütlenme, verimlilik, kalite standartları, bitki ve hayvan sağlığı şartları, istatistik, veri tabanları, çiftçi- arazi ve hayvan kayıt sistemleri ve idari yapılanma başta olmak üzere OTP’yle aramızda bir çok fark bulunmaktadır. Bu nedenle Türkiye’nin OTP’ye uyum süreci oldukça zor ve kapsamlı bir çalışmayı gerektirmektedir. Üyelik müzakereleri için 3 Ekim 2005 tarihinin verilmesiyle birlikte Türkiye, Avrupa Birliği (AB) üyeliğini çeşitli yönleriyle tartışmaya başlamıştır. Bu tartışma konularının başında ise 80 bin sayfalık AB mevzuatının yarısını oluşturan tarım geliyor. AB, Türkiye’nin bir çok alanda olduğu gibi tarım alanında da Birliğe uyumunu istiyor.

OTP’ye uyum sürecini başarıyla tamamlayabilmemiz için Tarım ve Köyişleri Bakanlığı başta olmak üzere konuyla ilgili tüm kurum ve kuruluşların ortak bir plan dahilinde hareket etmesi gerekiyor. Öncelikli olarak OTP’nin getireceği avantaj ve dezavantajları göz önüne alınarak tarım politikamızdaki eksiklikler giderilmelidir. Bakanlık ve bir çok uzmanın da hem fikir olduğu gibi bu süreçten başarıyla çıkabilmemiz için kırsal kalkınma, halk-çevre sağlığı, tarıma dayalı endüstri, çevre koruma tedbirleri ve tarım politikaları başta olmak üzere bir çok konuda revizyona gidilerek yeni yasal düzenlemeler gerçekleştirilmelidir. En önemlisi OTP’ye uyumda tarım politikamızı

gerek az işlenmiş ve gerekse hiç işlenmemiş (Karacadağ Bölgesi ve Türkiye Suriye sınırındaki mayınlı bölge v.s.) tarım topraklarımızla potansiyelini taşıdığımız organik tarım üzerine inşa etmemiz büyük avantaj sağlayacaktır.

Bu çalışmada Ortak Tarım Politikası, Türkiye'nin sürece uyumu ve organik tarım çeşitli yönleriyle incelenecektir.

2. ORTAK TARIM POLİTİKASI

OTP, diğer ülkelerde olduğu gibi mevcut ihtiyaçları karşılayan bir tercihi yansıtmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'nın ardından ciddi bir gıda yetersizliğiyle karşı karşıya kalan Avrupa Ülkeleri, tarımsal üretimde verimlilik elde ederek kendi kendine yeterlilik sağlamak amacıyla 1961 yılında dinamik bir politika alanı olan OTP'yi oluşturmuştur.

Tüketici gelirinin yanı sıra tarım ürün talebi ve arzının esnek olmaması ve tarımsal ürünlerin sanayi ürünleriyle değişim haddinin tarım ürünleri aleyhine olması nedeniyle OTP'de çiftçilerin gelirini azaltan serbest ticaret sistemi reddedilmiştir. OTP, tarımsal ürünlerin pazar fiyatlarını destekleyen ve üçüncü ülkelerden olası ithalatı yüksek gümrük ve tarife dışı engellerle imkansızlaştıran bir politika olarak şekillenmiştir.

1970'lere gelindiğinde Topluluk, temel ürünlerde kendi kendine yeterliliği sağlamıştır. İlk etapta gıda açığını kapatmak amacıyla uygulanan destekleme politikaları zamanla verimliliği artırarak (tereyağı, sığır eti ve şarap başta olmak üzere) ürün stoklarının oluşmasına neden olmuştur. Ürün stoklarının artışı önlemek, mevcut stokları eritmek, bütçe harcamalarını kısmak ve çiftçi gelir düzeyini korumak amacıyla OTP'de yoğun bir reform sürecine girilmiştir. Bu reform süreciyle pazar politikası içinde fiyat politikasının yanı sıra mali yardımlar önem arz etmeye başlamıştır. Ancak, çiftçinin gelir düzeyinin korunması endişesiyle fiyat politikasının uygulanmasına da devam edilmiştir.

Uruguay Raund Görüşmeleri'nin baskısı altında gerçekleştirilen 1992 Reformu ve bu reformun devamı niteliğinde olan Gündem 2000'le pazar politikası içinde fiyat politikası etkisini büyük ölçüde yitirmiş ve mali yardımlar önemli olmaya başlamıştır. Tarımsal ürün fazlalıklarının giderilmesi amacıyla başvuru alanı bulmuş ve yine doğrudan destek ödemelerine geçiş yapılmıştır. OTP, sanayi ürünlerinin yanı sıra tarım ürünlerinde de gümrük birliği oluşturulması için pazar politikası üzerine şekillenmiş ve etkin bir pazar politikasının yapısal politikayla gerçekleştirebileceği gerçeği göz ardı edilmemiştir.

1970'li yıllar da yapısal politika tarımsal yapının oluşturulması üzerine şekillenmeye başlamıştır. Başlangıçta tarım sektöründe tarım işletmelerinin büyütülmesi ve modernleştirilmesi üzerinde durulmuştur. Tarımsal ürünlerin işlenmesi ve pazarlanmasının iyileştirilmesi, üretici grupları ve birliklerinin oluşturulması ve ürün fazlalıklarının giderilmesi yapısal politika kapsamında yer almıştır. İngiltere'nin Topluluğa katılımıyla birlikte az elverişli bölgelerin geliştirilmesi yapısal politika kapsamına alınmıştır. Portekiz, İspanya ve Yunanistan'ın katılımıyla yapısal politika alanında bölgesel yardım düzenlemeleri uygulanmaya başlanmıştır. Bu kapsamda Akdeniz ürünleri desteklenmiştir.

Tarımın çevreye zarar vermesinin önüne geçilmesi ve ürün fazlalıklarının önlenmesi için çevre, yapısal politika içine alınmıştır. Zaman içinde pazar politikası uygulanmasından kaynaklanan ürün fazlalıklarının giderilmesinde çözüm yolu olarak ormancılık faaliyetleri görülmüş ve orman ürünlerinde yeterliliği sağlama amacıyla ormancılık yapısal politika içerisine alınmıştır.

2.1 Ortak Tarım Politikasının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun (AET), kurulmasında önemli bir adım olan ve Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT) tarafından hazırlanan Avrupa'nın birleşmesine ilişkin Mayıs 1955 tarihli memorandumun Haziran 1955'te Messina Konferansı'nda tartışılmasından sonra birleşme anlaşmalarının metinlerine ilişkin Spaak Raporu'yla bir ortak tarım politikasına ilişkin çerçeve oluşturulmuştur.

Spaak Raporu'nun ardından Mart 1957'de imzalanan ve AET'yi kuran Roma Anlaşması'nda OTP, 38 ve 47'inci maddelerde (Amsterdam Anlaşması Madde 32-38) düzenlenmiştir. Bu maddelerde OTP, üç aşamalı bir gelişme olarak tasarlanmıştır. Üç yıllık ilk aşamada politikaların belirlenmesi ve karara bağlanması, 1970'lerin sonunda sona erecek olan ikinci aşamada bu politikaların uygulamaya konulması ve son aşamadaysa politikaların uygulanması öngörülmüştür.

Roma Anlaşması'nın 43'üncü maddesinde (Amsterdam Anlaşması Madde 37) anlaşmanın yürürlüğe girmesinden itibaren iki yıl içinde Komisyon'un üye devletlerdeki tarımsal durumu incelemesi ve 39'uncu madde de (Amsterdam Anlaşması Madde 33) belirtilen hedeflere uygun bir OTP oluşturulması öngörülmüştür. Roma Anlaşması uyarınca Temmuz 1958'de Stresa Konferansı düzenlenmiştir. Konferans'ta Roma Anlaşması'yla belirlenen hedefler vurgulanmış ve Komisyon'a politika önlemlerine ilişkin öneride bulunma görevi verilmiştir. Stresa Konferansı'nda yeni ortak politikanın iki bölümden oluşması tasarlanmıştır. Bunlar tarımın yapısının iyileştirilmesi ve tarım ürünleri için bir ortak piyasanın oluşturulması olmuştur. Stresa Konferansı'ndan sonra Komisyon tarafından hazırlanan Mansholt Planı'nda da OTP, tarımsal yapıların iyileştirilmesi ve bir ortak piyasanın oluşturulması şeklinde iki bölüm olarak tasarlanmıştır. Belgede pazar ve fiyat politikalarına ilişkin nihai öneriler yer almıştır.

Komisyon tarafından hazırlanan 1960 tarihli Monsholt Planı'nda tüm temel ürünler ve ürün grupları için ortak piyasa düzenlerinin nasıl olması gerektiğine ilişkin öneriler yer almıştır. Konsey, bu belgeyi esas alarak 15 Kasım-20 Aralık 1960 tarihlerinde temel ilkeler konusunda anlaşmaya varmıştır. Böylece Komisyon, 1961 yılından itibaren ortak piyasa düzenlerine ilişkin tüzük önerilerinde bulunmaya başlamıştır. Roma Anlaşması'yla politika ve fiyatların uyumlaştırılma tarihi 1970 olarak öngörülmüştür. Sanayi ürünleri gibi tarımsal ürünlerde de bu sürecin 1968'de tamamlanması konusunda 1966'da anlaşmaya varılarak 1968 yılında sanayi ürünlerinin tamamı ve tarımsal ürünlerin çoğunluğu için gümrük birliği uygulamaya konulmuştur (Cesur 2004, ss.3-4).

2.2 Ortak Tarım Politikası'nda Yapılan Reformlar

2.2.1 1968 Tarihli Tarım Reformu Memorandumu (Monsholt Planı)

Toplulukta, süt ürünleri başta olmak üzere tarımsal üretimin bazı alanlarında kendi kendine yeterlilik sağlanarak arz fazlasının oluşması üzerine OTP'de reform gerekliliği gündeme gelmiştir. Bunun üzerine ilk reform belgesi olan 1968 tarihli Tarım Reformu Memorandumu'yla güçlü yapısal ayarlamalarla ihtiyatlı bir fiyat politikası önerilmiştir.

2.2.2 1973 Tarihli İyileştirme Memorandumu

1973 yılında petrol krizinin baş göstermesiyle birlikte mali istikrarsızlıkların ortaya çıkması tarımsal ayarlamaları da zora sokmuştur. Özellikle tarımda piyasa desteği maliyetinin yasal olarak konan limiti aşarak Topluluk bütçesini zorlaması üzerine OTP’de reforma gidilmiştir. 1973 tarihli İyileştirme Memorandumu’yla süt üretiminin azaltılması ve hububat fiyatlarının düşürülmesi önerilerinde bulunulmuştur.

2.2.3 1975 Tarihli Stocktaking Belgesi

1975 tarihli Stocktaking Belgesi’yle OTP’de değişikliklere gidilmesi üzerinde durularak 1977’de süt sektörünün bütçe yükünü artırması nedeniyle Sütte ‘Ortak Sorumluluk Vergisi’ uygulanmasına başlanmıştır.

2.2.4 OTP Üzerine Düşünceler Belgesi

Tarımsal üretimdeki artışın önünün kesilememesi 1980 yılında OTP’de yeniden reforma gidilmesine neden olmuştur. Böylece OTP üzerine Düşünceler Belgesi’yle ‘Ortak Sorumluluk Vergisi’ çözüm olarak sunulmuştur.

2.2.5 1981 Tarihli Avrupa Tarımı İçin İlkeler Belgesi

1981 Tarihli Avrupa Tarımı İçin İlkeler Belgesi’yle fiyat düzeylerinin dünya fiyatlarıyla paralel hale getirilmesinden söz edilmiş ve garanti fiyatlarının kapsamının sınırlandırılması gerektiği vurgulanmıştır.

2.2.6 1985 Tarihli OTP İçin Perspektifler’ ve OTP’nin Geleceği

1985 Tarihli OTP İçin Perspektifler ve ardından OTP’nin Geleceği Belgeleri’yle hububat ve diğer ürünler için ‘Ortak Sorumluluk Vergisi’ uygulanması ve fiyat disiplinin görüşüne geri dönmüştür.

2.2.7 1987 Tarihli OTP Reformu

Tek Pazar kapsamında, OTP'nin ve Topluluğun mali gereksinimlerinin gözden geçirilmesi ve reforma tabi tutulması amacıyla 1987 yılında OTP Reformu gerçekleştirilerek üretimin denetimi, aile çiftçiliğinin korunması, üretim ve ticaretin denetim altına alınmasında uluslar arası işbirliği hedeflenmiştir.

2.2.8 1991 Tarihli OTP'nin Gelişmesi ve Geleceği (MacSharry Planı)

1990'ların başında dünya piyasalarının, ihracat sübvansiyonlarıyla fazlalıkların elden çıkarılmasını eleştirmesi ve işsizliğin başladığı kentlerde tarım kesiminin kayırdığı düşüncesi üzerine 1991 Tarihli OTP'nin Gelişmesi ve Geleceği tartışma belgesiyle durum tespiti yapılmıştır. Tespitte yeterli gıda ve ham materyal üretiminin yanı sıra doğal çevrenin korunması hedeflenerek müdahale fiyatları düşürülmüş ve çiftçinin fiyat indirimlerinden kaynaklanan gelir kaybı doğrudan gelir ödemeleriyle karşılanmıştır. Böylece desteğin yönü tüketiciden vergi ödeyene doğru değişmiştir.

2.2.9 Gündem 2000

Gündem 2000, MarcSharry Reformu'nun sonuçlarının genişletilmesini esas almaktadır. Dış unsur olarak dünya piyasasında beklenen gelişmeler, dünya ticaretinde artan liberalleşme eğilimi ve doğuya doğru genişleme esas alınmıştır. İç unsurlar olarak ise piyasa dengesizliklerindeki artış riski, Amsterdam Anlaşması'nda çevre konularının tüm düzenlemelere yansıtılmasının vurgulanması, kalite, gıda güvenliği ve hayvan sağlığı açısından tüketici talebinin artırılması ve OTP'nin merkezileştirilmiş yapısından çıkartılarak daha açık ve daha basit kurallar getirilmesi dikkate alınmıştır.

Bu reformla ilk üç yıl için OTP harcamalarının azaltılması, yeni mali çerçevenin uygulama döneminin sonunda (2006) 1996 yılı seviyesine yakın bir düzeye indirilmesi öngörülerek, reform sürecinin canlı tutulması ve yeni Dünya Ticareti Örgütü (DTÖ) müzakerelerinin başarılı bir şekilde sonuçlandırılması hedeflenmiştir. Yine aynı reformla, 1992 Reformu'nun derinleştirilmesi, fiyat desteği yerine doğrudan ödemelerin

daha fazla uygulanması ve bu sürecin desteklenmesi için uygun kırsal politikanın geliştirilmesi konuları üzerinde durulmuştur. Doğrudan ödemelerin ise üretim fazlası oluşturmayacak şekilde uygulanması önerilmiştir.

2.2.10 Orta Dönem Gözden Geçirme Önerileri

OTP'nin yeni bir reforma tabi tutulması 2002 yılında Komisyon önerisiyle AB Tarım Bakanları tarafından 2003'te kabul edilmiştir. Orta Dönem Gözden Geçirme Önerileri'yle tek bir gelir ödemesiyle işletme bazında desteğin üretimden üreticiye kaydırılması önerilmiştir.

Bu sistemle mevcut tüm doğrudan ödemeler bir araya getirilmiştir. Doğrudan destek ödemelerinde, Gündem 2000'le öngörülen ödemeler esas alınmıştır. Böylece ödeme için iyi tarım uygulamaları ve çapraz uyum koşullarına uyum gerekli kılınmıştır. İyi tarım uygulamaları kapsamında çevre, çapraz uyum kapsamındaysa çevre, gıda güvenliği, hayvan sağlığı ve refahı ve mesleki güvenlik standartları koşul olarak benimsenmiştir. Bu koşullara uyulmaması halinde doğrudan ödemelerin azaltılması ön görülmüştür.

3. TÜRKİYE ve ORTAK TARIM POLİTİKASI

AB'ye üye olmak için Ankara Anlaşması'yla yola çıkan, 1999 Helsinki Zirvesi'yle aday ülke statüsü tanınan ve 3 Ekim 2005 Tarihi'nde müzakerelere resmen başlayan ülkemizde tarım politikaları günümüze kadar siyasi kaygılarla uygulanmıştır. Tarımsal üretimde planlama göz ardı edilerek çiftçi üretimde kendi halinde bırakılmıştır. Tarıma yönelik mali yardımlarsa girdi sübvansiyonu şeklinde seyretmiştir. Tarımsal nüfus oranının yüzde 26.8 seviyesinde olduğu ülkemizde, tarımın Gayrı Safi milli Hasıla (GSMH) içindeki payı ise 38 milyar dolar seviyesindedir (www.radikal.com.tr 2007). Uluslararası Para Fonu (IMF)'in baskısıyla mevcut desteklemelerin yerine doğrudan gelir desteğine zaman içerisinde bir yöneliş olmuşsa da bu desteğin amacı tam olarak belirlenememiştir.

Yaklaşık 80 bin sayfalık Avrupa Birliği Ana Mevzuatı'nın yarısını oluşturan Avrupa Birliği Tarım Mevzuatı'yla Türk Tarım Politikası tamamen farklı yapılara sahiptir. Bu nedenle OTP'ye uyum sürecinde özellikle pazar politikası açısından pazar politikasının öngördüğü fiyat saptamaları, mali yardımlar, pazar politikası araçları (sınırlama-kısıtlama ve yasaklamalardan oluşan), kalite standartları, müdahale kuruluşları, özel depolama kuruluşları, üretici grupları ve birlikleri şeklindeki tüm mekanizmaların oluşturulması gerekmektedir. Yapısal politika açınsındansa OTP kırsal kalkınma politikasıyla uyumlu kırsal kalkınma projelerinin hazırlanması elzem olmaktadır.

2000 yılında uygulamaya konulan Ulusal Program'la pazar politikası açısından kısa vade de Topluluk Bitkisel ve Hayvansal Ürün Mevzuatı'nın taranması orta vadedeyse bitkisel ve hayvansal ürünlere ilişkin Topluluk Müktesebatı'nın uygulanmasına olanak verecek düzenlemelerin yapılarak belirli ürünlerde OTP uygulamasının başlatılması öngörülmüştür. Yapısal politika açınsındansa kısa vadede kırsal kalkınma projelerinin hazırlanması ve orta vadede bu projelerin tamamlanması hedeflenmiştir.

Bu kapsamlı mevzuat uyumu Türkiye tarafından üstlenilirken pazar politikası kapsamında AB bütçesinde önemli etkisi olan doğrudan ödemeler ve arz yönetim araçlarına uyumda doğrudan ödemeler için hangi miktarlardan başlanacağı ve hangi

tarihte topluluk seviyesine ulaşacağı ve üretim kotaları gibi arz yönetim araçları için hangi referans döneminin esas alınacağı önemli olmaktadır.

3.1 Ortak Tarım Politikası Kapsamında Türkiye İçin Öngörülen Yükümlülükler

3.1.1 1980 Tarihli AT-Türkiye Ortaklık Konseyi

Türkiye için öngörülen yükümlülükler 1980 Tarihli AT-Türkiye Ortaklık Konseyi'nde yinelenerek Türkiye'nin tarım politikasını Topluluk tarımına ve tarım politikasına uydurması ve gerekli çalışmalara hemen başlamasına karar verilmiştir.

3.1.2 1/195 Sayılı AT-Türkiye Ortaklık Konseyi Kararı

Yine, 1/95 Sayılı AT-Türkiye Ortaklık Konseyi Kararı'nda Türkiye'nin tarım politikasını tarım ürünlerinin serbest dolaşımını sağlamak amacıyla gerekli olan OTP önlemlerini benimseyecek şekilde uyumlaştırılması öngörülmektedir.

3.1.3 Türkiye İçin Avrupa Stratejisi

12-13 Aralık 1997 tarihli Lüksemburg Avrupa Konseyi'nde alınan kararlar arasında Türkiye'yle ilişkilerin derinleştirilmesine de yer verilmesi üzerine Komisyon tarafından 03.03.1998 tarihinde Türkiye İçin Avrupa Stratejisi başlıklı rapor yayımlanmıştır. Raporla, Gümrük Birliği'nin (GB) tarım ürünlerine yaygınlaştırılması Türkiye'nin tarım politikalarını OTP'ye uyumlaştırdığı belirlendikten sonra gerçekleştirileceği yinelenmiştir.

Söz konusu belgeyle tarafların tarım politikalarına ilişkin bilgi ve mevzuat değişikliklerinin tamamlanarak ayrıntıların görüşülmesi ve Türk Tarım Politikasıyla OTP arasındaki farklılıkların saptanarak Türkiye'nin OTP'yi üstlenmesi için gereken teknik ve mali yardımın sağlanması öngörülmüştür. Bunun üzerine Türkiye hazırladığı cevapta, taraflar arasında tarım ürünlerinde serbest dolaşımın sağlanabilmesi amacıyla OTP'ye uyum çalışmalarında, AB tarafından mali ve teknik yardım verilmesi ve uyum

çalışmalarının ayrıntılarının tespiti amacıyla teknik düzeyde görüşmelere başlanması gerektiğine vurgu yapılmıştır.

3.1.4 1999 Tarihli Helsinki Avrupa Konseyi

Türkiye İçin Avrupa Stratejisi kapsamında çalışmaların sürdürüldüğü dönemde 10-11 Aralık 1999 tarihli Helsinki Avrupa Konseyi'nde Türkiye'ye aday ülke statüsü tanınmıştır. Böylece Türkiye'nin tam üyeliğe aday ülkeler için geliştirilen Katılım Öncesi Stratejisi içinde yer alması öngörülmüştür. Komisyon, Türkiye'yi katılım ortaklığı bağlamında Topluluk müktesebatına ilişkin tarama sürecini hazırlamaya davet etmiştir.

3.1.5 Katılım Öncesi Stratejisi

Topluluk Müktesebatı'nın üstlenilmesine ilişkin hazırlanan Katılım Ortaklığı'yla Türkiye için öncelikler ve hedefler belirlenerek yapılacak mali yardımlar üzerinde durulmuştur.

3.1.6 Katılım Ortaklığı 2000

Komisyon tarafından hazırlanan Katılım Ortaklığı 2000, 2001 yılında Konsey tarafından kabul edilmiştir. Katılım Ortaklığı 2000'in hazırlanmasında Türkiye'nin görüşlerinin yanı sıra Türkiye için hazırlanan 2000 Yılı İlerleme Raporu'ndaki analizler de dikkate alınmıştır.

Katılım Ortaklığı 2000'de Türkiye için kısa ve orta vadeli öncelikler ve mali yardımlar yer almaktadır. Katılım Ortaklığı 2000 ile 2001 yılına kadar Türkiye'de kısa vadede işleyen arazi, hayvan ve bitki kayıt sistemlerinin kurulması, tarım piyasalarının izlenmesi ve kırsal kalkınma önlemlerinin uygulanması için idari yapının oluşturulması, Topluluk Bitki ve Hayvan Sağlığı Mevzuatı'na uyum stratejisinin belirlenmesi, yürütme kapasitesinin iyileştirilmesi ve Topluluk Bitki ve Hayvan Hastalıklarıyla Mücadele Mevzuatı'nın uyumuna öncelik verilmesi öngörülmüştür.

2001 yılında başlanması ve tamamlanması bir yıldan fazla sürmesi beklenen orta vadede tarımsal ve kırsal kalkınmayla ilgili müktesebata uyum hazırlıklarının tamamlanması, AB'nin hijyen ve halk sağlığı standartlarına uyum amacıyla gıda işleme tesislerinin modernizasyonu, test ve teşhis olanaklarının sağlanması öngörülmüştür.

3.1.7 Katılım Ortaklığı 2003

Yine 2002 Yılı İlerleme Raporu'ndaki analizler dikkate alınarak Komisyon tarafında hazırlanan Katılım Ortaklığı 2003 aynı yıl konsey tarafından yayımlanmıştır. Katılım Ortaklığı 2003'le 2003-2004 döneminde kısa vadede entegre idare ve kontrol sistemi unsurlarından hayvan kayıt sisteminin tamamlanarak parsel kayıt sistemi başta olmak üzere diğer hazırlık çalışmalarına başlanması öngörülmüştür.

2003-2004 döneminde orta vadede entegre idare ve kontrol sisteminin kurulmasının tamamlanması, AB kırsal kalkınma politika ve orman politikasının uygulanması için gerekli idari yapının oluşturulması, gıda güvenliği ve kontrol sisteminin yeniden düzenlenmesi, AB hijyen ve kamu sağlığı standartlarına uyum sağlamak amacıyla gıda işleme tesislerinin modernizasyonuna yönelik takvimle iyileştirme planının oluşturulması hedeflenmiştir.

3.1.8 Katılım Ortaklığı 2006

2006 yılı Katılım Ortaklığı Belgesi'nde kısa vadede, tarımsal ve kırsal kalkınma alanında gerekli yasal tedbirlerin kabul edilmesi ve kırsal kalkınma konusunda AB araçlarının faaliyete geçirilmesi amacıyla uygun idari yapıların kurulması gerektiğine vurgu yapılmıştır. Gıda güvenliği, veterinerlik ve bitki sağlığı politikası alanında ise, hayvan kimlik ve büyükbaş hayvan kayıt sisteminin AB gerekleri ile daha fazla uyumlaştırılması; koyun ve keçilerin kimlik tanımlamalarının yapılarak hareketlerinin kaydedilmesi amacıyla harekete geçilmesi, başlıca hayvan hastalıklarını ortadan kaldırmaya yönelik bir strateji kabul edilmesi, AB hijyen ve kamu sağlığı standartlarını karşılamak amacıyla gıda işletme tesislerinin modernize edilmesi için bir program

hazırlanması, artıklar ve hayvanlardan insanlara geçebilen hastalıkların kontrol altına alınmasına ilişkin programlar uygulanması istenmiştir.

3.1.9 Katılım Ortaklığı 2008

2008 Katılım Ortaklığı Belgesi'nde kısa vadeli öncelikler arasında tarım ve kırsal kalkınma alanında AB gerekliliklerine uygun olarak akredite edilecek bir IPARD (Katılım Öncesi Mali Yardım Aracı-Kırsal kalkınma Bileşeni) ajansının kurulması, dana eti, canlı büyükbaş ve yan ürünlerinin ticaretiyle ilgili kısıtlamaların kaldırılması istenmiştir. Gıda güvenliği, veterinerlik ve bitki sağlığı alanında ise; gıda, yem ve veterinerlik konularında AB gereklilikleriyle uyumlu ve AB müktesebatının tam olarak aktarılmasına olanak sağlayacak bir çerçeve kanunun kabul edilmesi, AB müktesebatıyla uyumlu olarak büyükbaş hayvanların kimliklendirilmesi ve hareketlerinin kaydı sisteminin işlerliğinin sağlanması, koyun ve keçi hareketlerinin izlenmesi için uygun bir sistem uygulanmaya başlanması, Trakya Bölgesi'nin Dünya Hayvan Sağlığı Teşkilatı tarafından aşılama yoluyla şap hastalığından "arı bölge" olarak tanınması için gerekli önlemlerin alınması ve AB müktesebatına dayalı olarak tüm tarım-gıda işletmelerinin sınıflandırılması ve bu işletmelerin iyileştirilmesi için bir Ulusal Program hazırlanması istenmektedir.

Orta vadeli önceliklerde ise, tarım ve kırsal kalkınma alanında tarım arazilerindeki denetime hazırlık teşkil etmesi açısından, arazi tanımlama ve Ulusal Çiftçi kayıt Sistemi'nin geliştirilmesine devam edilmesi, tarım-çevre tedbirlerinin gelecekte uygulanabilmesi bakımından, çevre ve kırsal bölgelere ilişkin pilot eylemlerin uygulanması için hazırlıklara başlanması istenmektedir. Gıda güvenliği, veterinerlik ve bitki sağlığı alanında ise, hayvan hastalıklarına karşı kontrol tedbirlerinin kabul edilmesi ve hayvan sağlığı ile ilgili durumun gerektirmesi halinde eradikasyon planlarının oluşturulması, bilhassa referans laboratuvarları, kalıntı testleri (kontrol planları dahil) ve numune alma işlemleri başta olmak üzere, gıda güvenliği ile hayvan ve bitki sağlığı alanlarında laboratuvar ve kontrol kapasitelerinin geliştirilmesi, bulaşıcı süngerimsi Ensefalopati (TSE) ve hayvansal yan ürünler ile ilgili mevzuata uyum sağlanması ve gerekli toplama ve bertaraf sistemlerinin kurulmaya başlanması istenmektedir.

3.2 Türkiye-AB İlişkileri ve Türkiye'nin Avrupa Birliği Tarım Mevzuatı'na Uyumunu

3.2.1 Türkiye- AB İlişkileri

1959 yılında Türkiye'nin AET'ye yaptığı başvuruya başlayan Türkiye-AB ilişkilerine kısaca göz attığımızda yaklaşık 48 yıllık süreci şu önemli dönüm noktalarıyla özetleyebiliriz.

1957 yılında Roma Anlaşması'yla AET'nin kurulmasından yaklaşık 2 yıl sonra Türkiye, Topluluğa başvuruda bulundu. Ancak, başvuru kabul edilmedi. 1963 yılında Ankara Anlaşması'yla Türkiye-AB ilişkilerinin temeli atılarak 1973 yılında Katma Protokol çerçevesinde AB'yle gerçekleştirilecek ticari ve ekonomik ilişkilerin mahiyeti belirlendi. 1987 yılına geldiğimizde Türkiye, Topluluğa adaylık başvurusunu yeniledi. Ancak, bu başvuru yine olumsuzlukla sonuçlandı. 1996 yılında GB'nin uygulanmasına başlandı. GB'den tam 3 yıl sonra yani 1999 tarihli Helsinki Zirvesi'yle Türkiye'ye aday ülke statüsü verildi.

Türkiye'ye aday ülke statüsünün verilmesinin ardından AB Komisyonu tarafından 8 Mart 2001, 26 Mart 2003, 23 Ocak 2006 ve 26 Şubat 2008 tarihli dört ayrı Katılım Ortaklığı Belgesi'yle adaylık sürecinde izlenmesi gereken yol haritası ortaya konarak her yıl yayımlanan ilerleme raporlarıyla da gelişmeler değerlendirilmiştir. Bu belgelere cevap mahiyetinde hazırlanan ülkemizin görev ve sorumluluklarının yerine getirilmesini taahhüt ettiği üç ayrı Ulusal Program 24 Mart 2001, 24 Temmuz 2003 ve 31 Aralık 2008 tarihlerinde yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Tavsiye Kararı ve Etki Değerlendirme Raporu doğrultusunda Komisyon, 6 Ekim 2004 tarihinde Türkiye'yle müzakerelere başlanması konusunda olumlu görüş bildirdi. Bu görüşün ardından 17 Aralık 2004 Tarihi'nde düzenlenen Brüksel Zirvesi'yle ülkemize müzakerelere başlanması için 3 Ekim 2005 tarihi verildi (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı 2005, ss.3-4-5).

3.2.2 Türkiye'nin AB Tarım Mevzuatı'na Uyumu ve Yaptığı Çalışmalar

AB'ye tam üyelik yolunda ilerleyen Türkiye'nin uymakla yükümlü olduğu en önemli konulardan biri tarımdır. Bu bağlamda Türkiye-AB ilişkilerine baktığımızda tarım ürünlerinin serbest dolaşımını sağlamak üzere Türk tarımının OTP'ye uyumu, Katma Protokol gereğince tarım ürünleri ticaretinde karşılıklı olarak tercihli bir rejim uygulanması ve 1/95 sayılı AT-Türkiye Ortaklık Konseyi Kararı gereğince işlenmiş tarım ürünlerinde sanayi payları açısından serbest dolaşım uygulanmasının devreye konması şeklinde üç yönlü bir gelişme seyretmiştir.

Uymakla yükümlü olduğumuz 80 bin sayfalık Avrupa Birliği Mevzuatı'nın yaklaşık yarısını oluşturan tarım mevzuatını göz önüne aldığımızda söz konusu mevzuata uyumumuz zor ve kapsamlı bir çalışmayı gerektirmektedir. Türkiye'de tarım politikalarının oluşturulmasında yaşanan çok başlılık ve tarım mevzuatının bir kısmının diğer bakanlıkların yetki ve sorumluluk alanında olması da şüana kadar yapılan çalışmalardan istenilen sonucun alınmasını engellemiştir.

Helsinki Zirvesi'nden sonra Türkiye-AB arasında uyumu kolaylaştırmak ve ilişkilerde koordinasyonu sağlamak amacıyla kurulan Avrupa Birliği Genel Sekreterliği (ABGS) bünyesinde 2000 yılında AB'yle ortak çalışmalar yürüten Tarım ve Balıkçılık Alt Komitesi Çerçevesinde Yatay Konulara İlişkin Düzenleme Uyum Alt Çalışma Grubu, Veterinerlik Alt Çalışma Grubu, Bitki Sağlığı Alt Çalışma Grubu, Balıkçılık Alt Çalışma Grubu, Kontrol Alt Çalışma grubu, Kırsal kalkınma ve Ormancılık Alt Çalışma Grubu ve Ortak Piyasa Düzenlerine Uyum Alt Çalışma Grubu olmak üzere 7 alt çalışma grubu oluşturulmuştur (Tarım ve Köyişleri Bakanlığı 2004, s.563).

Avrupa Komisyonu'nca 8 Mart 2001 ve 26 Mart 2003 tarihli iki ayrı Katılım Ortaklığı Belgesi'yle adaylık sürecinde izlenmesi gereken yol haritası ortaya konmuş ve her yıl yayımlanan ilerleme raporlarıyla da gelişmeler takip edilmiştir. Bu belgelere cevap mahiyetinde hazırlanan ülkemizin görev ve sorumluluklarının yerine getirilmesini taahhüt ettiği iki ayrı Ulusal Program 24 Mart 2001 ve 24 Temmuz 2003 Tarihleri'nde yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Türkiye, Katılım Ortaklığı 2000'le uyumlu olarak Avrupa Birliği Müktesebatı'nın Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı ve Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programının Uygulanması Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar'ı 2001 yılında Bakanlar Kurulu'nun kararıyla yayımlamıştır. 2001'de yayımlanan Ulusal Programla üç aşamada OTP'ye uyum öngörülmüştür. Buna göre ilk aşamada bitki ve hayvan sağlığı kuralları, taze işlenmiş meyve ve sebze, su ürünleri, zeytinyağı, şeker ve ormancılık; ikinci aşamada tarla bitkilerinden hububat, pirinç, yağlı tohumlardan ayçiçeği, soya ve kolza, keten-kenevir, nişastalık patates; son aşamadaysa hayvancılık başta olmak üzere diğer tarımsal ürünlerde OTP'ye uyum hedeflenmiştir. Bu amaçla Ulusal Programda kısa vadede Topluluk Bitkisel ve Hayvansal Ürün Mevzuatı'nın taranması ve Türk Tarım Mevzuatı'nda yapılması gereken düzenlemelerin belirlenmesi; orta vadedeyse bitkisel ve hayvansal ürünlere ilişkin Topluluk Müktesebatı'nın uygulamasını sağlayacak düzenlemelerin yapılması ve belirli ürünlerde OTP uygulanmasına geçilmesi gerekli kılınmıştır.

2003'te yayımlanan Ulusal Programda, pazar politikası daha somut bir şekilde belirlenmiştir. Programda, OTP pazar politikası esas alınarak uyum için düzenleme öngörülmüştür. Ortak piyasa düzenlerinin kurulması ve tarım piyasalarının etkin biçimde izlenmesine yönelik yasal dayanak, idari yapılar ve uygulama mekanizmalarının oturtulması öncelikler listesine alınmıştır. Öncelikler listesinde hububat, pirinç, sığır ve dana eti, süt ve süt ürünleri, taze sebze ve meyve, işlenmiş sebze ve meyve, zeytinyağı, şarap, şeker ve tütün yer almaktadır. Söz konusu tarımsal ürünler için Konsey ve Komisyon Temel Tüzükleri'nin yanı sıra uygulamadaki ayrıntıları düzenleyen tüzüklerde mevzuat uyumu kapsamında yer almaktadır.

Katılım Ortaklığı 2003'le uyumlu olarak hazırlanan Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı ve Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal programının Uygulanması Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar, Bakanlar Kurulu'nun 23.06.2003 tarihli kararıyla yayımlanmıştır. Kararla, yayımlanan bu Ulusal Program önceki Ulusal Programla paralel şekilde olup kısa ve orta vadede gerçekleştirilmesi ön görülen çalışmaları

kapsamaktadır. Ulusal Programın güncelleştirilmesi vurgulanarak, Ulusal Programda yer alan hedeflere uyum ve bunların uygulanması için ihtiyaç duyulan finansmanın sağlanmasında AB tarafından verilen katılım öncesi hibelerden yararlanma olanağı tanınmaktadır.

Ulusal Programda uyumlaştırılması taahhüt edilen Avrupa Birliği Mevzuatı'nın karşılığı Türk Mevzuatı'nın belirlenen srelerde hazırlanarak yayımlanması için mevzuat uyum takvimi oluşturulmuştur. Bu çerçevede her bir alt çalışma grubu tarafından birer eylem planı hazırlanmıştır. Eylem planlarında ilgili Avrupa Birliği Mevzuatı'nın uyumlaştırılmasına ilişkin öncelikler belirlenmiştir. Taranan Avrupa Birliği Mevzuatı'na karşılık gelen milli mevzuatımızdaki noksanlıklar tespit edilerek duruma göre yeni mevzuat çıkarılarak veya mevcut mevzuat tadil edilerek mevzuat uyumu için gerekli idari yapılanma önlemleri saptanmaktadır.

31 Aralık 2008 tarihinde aday lke Türkiye tarafından yayımlanan Ulusal Program'da, tarım ve kırsal kalkınma alanında AB gerekliliklerine uygun olarak akredite edilecek bir IPARD (Katılım ncesi Mali Yardım Aracı-Kırsal Kalınma Bileşeni) ajansının kurulması, tarım arazilerindeki denetime hazırlık teşkil etmesi açısından arazi tanımlama ve Ulusal ifti Kayıt sistemi'nin geliştirilmesine devam edilmesi, tarım ve evre tedbirlerinin gelecekte uygulanabilmesi bakımından evre ve kırsal bölgelere ilişkin pilot eylemlerin uygulanması için hazırlıklara başlanması hedeflenmektedir.

Tablo 3.1: Katılım Ortaklığı Belgeleri ve Kapsamları

Başlıklar	1. Katılım Ortaklığı Belgesi		2. Katılım Ortaklığı Belgesi	
	Kısa Vade	Orta Vade	Kısa Vade	Orta Vade
Ekonomik Kriterler	Tarım reformlarının Sürdürülmesi	Tarım Reformlarının Tamamlanması		
Tarım	<p>- Etkin bir arazi kayıt sisteminin, hayvan kimlik sistemlerinin ve bitki pasaport sistemlerinin geliştirilmesi ile tarımsal pazarların izlenmesi ve çevresel, yapısal ve kırsal kalkınma tedbirlerinin uygulanması için idari yapıların geliştirilmesi,</p> <p>- Hayvan ve bıkri sağlığı konularında Topluluk mevzuatı ile uyum için bir strateji belirlenmesi.Özelli kle Laboratuar testleri ve denetim düzenlemeleri</p>	<p>- Tarımsal ve kırsal kalkınma politikalarında AB müktesebatına uyum hazırlıklarının tamamlanması,</p> <p>- AB'nin hijyen ve halk sağlığı standartlarına uyum sağlamak için gıda işleme tesislerinin (et, süt işleme tesisleri) modernizasyonu ve test ve teşhis imkanlarının (ünitelerinin) daha da artırılması,</p>	<p>- Entegre İdare ve Kontrol Sisteminin önemli unsurlarından olan hayvan kayıt sistemlerinin oluşturulmasının tamamlanması. Ayrıca arazi parsel tanımlama sistemleri gibi diğer unsurlara ilişkin hazırlık çalışmalarına başlanması.</p> <p>- AB kırsal kalkınma politikası ve orman stratejisine giriş için bir strateji hazırlanması.</p> <p>- Bir veterinerlik çerçeve yasasının ve AB müktesebatı</p>	<p>- Entegre İdare ve Kontrol Sisteminin kurulmasının tamamlanması</p> <p>-AB kırsal kalkınma politikası ve orman politikasının uygulanması için gerekli idari yapıların kurulması.</p> <p>-Ortak Pazar yapılarının kurulması ve tarım piyasalarının etkili bir biçimde izlenmesi için</p>

	<p>konularında olmak üzere, yürütme kapasitesini iyileştirmek ve hayvan ve bitki hastalıkları ile mücadele konularındaki Topluluk mevzuatı uyumuna öncelik verilmesi.</p>		<p>ile uyumlaştırılmış ikincil mevzuatın kabul edilmesi; ile ilgili idari, bilimsel, test, ve denetime dair insani, teknik ve bilgi kaynaklarının güçlendirilmesi; mevzuatın uygulanmasının sağlanması; hayvan hastalıklarının ortadan kaldırılmasına yönelik çabaların, kontenjan planlaması ve izleme kapasitesinin hızlandırılması. - Üçüncü ülkelerle, AB sistemi ile uyumlu bir Sınır Kontrol Noktaları sisteminin oluşturulması ve işletilmesi için gerekli belgelerin belirlenmesi. - Veterinerlik ve</p>	<p>siyasi temeller, idari yapılar ve uygulama mekanizmaları kabul edilmesi. - Üçüncü ülkeler Sınır Kontrol Noktaları sisteminin güncelleştirilmesine yönelik bir plan ve takvim sunulması. - Gıda güvenliği ve kontrol sisteminin yeniden düzenlenmesi ve insani, teknik ve mali kaynaklarının, - AB gıda güvenliği standartlarına uygun şekilde,</p>
--	---	--	--	---

			bitki sağlığına ilişkin AB müktesebatının ulusal mevzuata geçirilmesine yönelik bir programın kabul edilmesi; başta laboratuvar deneyleri olmak üzere, bitkilerin korunmasına ilişkin AB müktesebatının etkin ve etkili bir şekilde uygulanmasını sağlayacak idari, bilimsel ve teknik yapıların güçlendirilmesi; bitki ve bitkisel ürünlerin ithalatı ve gıda işleme sanayi kuruluşlarına ilişkin yerel üretimdeki denetim düzenlemelerinin güçlendirilmesi.	iyileştirilmesi. - AB'nin hijyen ve kamu sağlığı standartlarına uyum sağlamak amacıyla, gıda işleme tesislerinin modernizasyonuna yönelik, takvim ile iyileştirme planının oluşturulması ve muayene ve tanı tesislerinin kurulması.
--	--	--	---	--

Kaynak: II. Tarım Şurası Sonuç Raporu 2004

Tablo 3.2: Ulusal Programla Türkiye'nin Avrupa Birliği Komisyonu'na Tarımla İlgili Olarak Taahhüt Ettiği Kısa ve Orta Vadeli Hedefler

Başlıklar	Kısa Vade	Orta Vade
Tarım	<ul style="list-style-type: none"> - Entegre İdare Ve Kontrol Sistemi'nin (IACS) kurulması için gerekli yasal düzenleme yapılacak, uygulamanın gerçekleşmesi için ulusal mevzuatta gerekli değişiklikler yapılacaktır. - Organik Ürün ve Girdilerin Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun Çıkartılacaktır. - Türkiye'nin Tarım politikalarında etkin bir biçimde kullanabileceği Çiftlik Muhasebe Veri Ağı'nın (FADN) kurulmasına ilişkin mevzuat uyumu sağlanacak ve gerekli kurumsal kapasite çalışmalarına başlanacaktır. - Bütün ürün grupları için geliştirilen ortak piyasa düzenlerine yönelik AB mevzuatı ile ortak piyasa düzenlerine tabi olmayan ancak belirli bir üretim modeline tabi tutulan ve yardım mekanizması oluşturulan ürünler için geliştirilmiş mevzuat incelenecektir. - Topluluk bitki sağlığı mevzuatı belirlenen takvim çerçevesinde üstlenilecektir. - Bitki sağlığı alanında sınır kontrol noktalarının belirlenmesi ve ticarete 	<ul style="list-style-type: none"> - IACS Sistemi kurulacak ve işleyen bir sistem haline getirilecektir. - Doğrudan gelir desteği ve diğer destek mekanizmalarının AB'dekine benzer bir yapıya dönüştürülmesi için, arazi parseli tanımlama sistemi oluşturulacaktır. - Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönlendirme Fonu (EAGGF) konuları kapsamında harcama ve düzenlemelerini gerçekleştirecek "ödeme kuruluşu"na yönelik çalışmalar tamamlanarak, ödeme kuruluşu kurulacaktır. - Ödeme kuruluşunun yapılandırılmasında, Türkiye'nin önümüzdeki dönemde Tarım ve Kırsal Kalkınma Özel Katılım Programı (SAPARD) veya benzeri bir programdan faydalanması kararı alınması ihtimali göz önünde bulundurulacaktır. Bu ihtimal çerçevesinde ayrıca, bu programdan yararlanmaya başlamak için ön şart olan SAPAR planının alınacak teknik yardım yolu ile hazırlanmasına

	<p>teknik engellerin kaldırılmasına ilişkin koşul ve kuralları belirleyen AB mevzuatına uyum sağlanacaktır.</p> <p>- Veterinerlik Çerçeve Kanunu hazırlanacak ve ilgili kurumların hayvan hastalıkları ile ilgili gözetimi yürütülebilecek teknik imkanlara kavuşturulması (ör.veteriner bilgi sisteminin kurulması) amacıyla, alt yapıları güçlendirilecek ve sınır kontrol noktalarındaki kurumsal kapasitenin artırılması için çalışmalar başlatılacaktır.</p>	<p>başlanacaktır.</p> <p>- Çiftlik Muhasebe Veri Ağı (FADN) sistemi işler hale getirilecektir.</p> <p>- AB Ortak Tarım politikası kapsamında tarımsal ürünler ve üreticiler için gerçekleştirilen bütün yardım ve destek mekanizmalarına yönelik yasal dayanağı oluşturmak üzere “Ortak Piyasa Düzeni Çerçeve Kanunu” çıkarılacak ve idari yapıların bu çerçevede oluşturulmasına başlanacaktır.</p> <p>- Başta tarım ve Köyişleri Bakanlığı bünyesinde Zirai Mücadele ve Zirai Karantina Genel Müdürlüğü’nün kurulması olmak üzere, uyum sağlanan ve sağlanacak AB bitki sağlığı mevzuatının uygulanmasına yönelik kurumsal kapasitenin geliştirilmesi orta vade de tamamlanacaktır.</p> <p>- Kamu sağlığı programlarına destek verecek veterinerlik laboratuvarları güçlendirilecek ve hayvan refahı konusunda gereken idari düzenlemeler tamamlanacaktır.</p> <p>- Gıda işleme tesislerinin modernizasyonu için gerekli finansman ihtiyacı ve modernizasyon planı alınacak teknik yardım yolu ile belirlenecek ve Türkiye’nin diğer</p>
--	---	--

		<p>aday ülkelerin kullanımına açılan, SAPARD benzeri bir programdan yararlandırılması halinde modernizasyon çalışmaları hızla gerçekleştirilecektir.</p> <p>- AB kırsal kalkınma mevzuatına uyum (tam uyum üyelik sonrasında gerçekleşecektir) hazırlıkları çerçevesinde Topluluk kırsal kalkınma mevzuatına paralel biçimde, ödeme kuruluşu , bölgesel komiteler gibi idari yapılar oluşturulacaktır.</p>
--	--	--

Kaynak: II. Tarım Şurası Raporu 2004

Yukarıda belirttiğimiz gibi, Türkiye ve AB tarım sektörleri arasında kırsal kesimde yaşayan nüfus, tarımsal istihdamın toplam istihdam içindeki yüksek payı, işletmelerin ölçekleri, teknoloji kullanımı, tarım sektöründe örgütlenme, verimlilik, kalite standartları, bitki ve hayvan sağlığı şartları, istatistik, veri tabanları, çiftçi-arazi ve hayvan kayıt sistemleri ve idari yapılanma bakımından farklılıklar bulunmaktadır.

Büyük ölçüde tarımsal altyapının yetersizliği ve sağlıksız şekillenmesinden ileri gelen bu farklılıklar nedeniyle Türkiye'den kısa ve orta vadedeki beklentilerin yer aldığı iki ayrı Katılım Ortaklığı Belgesi'nde ve ilerleme raporlarında esas itibariyle altyapı noksanlıklarının giderilmesi konuları üzerinde durulmuştur. AB Tarım Raporu'nun tavsiyeler bölümünde tarımın Türkiye için en önemli ekonomik ve sosyal sektörlerden biri olduğuna vurgu yapılarak OTP'ye katılım için kırsal kalkınma çabalarının ve idari kapasitenin güçlendirilmesi gerektiği ve Türk çiftçilerinin gelir kayıplarının önlenmesi yönünden tarımın rekabet düzeyinin artırılmasının öneminden söz edilmiştir.

Bunun için uzun bir süreye ihtiyaç duyulduğu ifade edilerek Türk tarımının bu günkü haliyle AB desteğine çok fazla ihtiyaç duyacağı hayvan sağlığı şartlarının iyileştirilmesi ve doğu sınırlarındaki kontrolün güçlendirilmesi gerekliliğine tespitler arasında yer verilmiştir. Tarım ve Köyşleri Bakanlığı'nca OTP'ye uyum kapsamında yapılan çalışmalara göz attığımızdaysa henüz istenilen seviyeye ulaşılmış olamasa da bir takım çalışmalar yürütölmektedir. Bunların başında aralarında Organik Tarım Kanun'unda bulunduğu çok sayıda kanun ve yönetmelik çıkartılmıştır.

Yine OTP kapsamında çiftçiye verilen fiyat destekleri ve doğrudan ödemelerden kaynaklanan destekler nedeniyle Türk çiftçisine doğrudan gelir desteği uygulanmasına başlanılmıştır. Doğrudan gelir desteğinin uygulanmasının işlerliği için çiftçi ve arazi kayıt sistemi oluşturularak 81 il için on-line bir program geliştirilip Dünya Bankası'ndan sağlanan kaynakla Tarımsal Reform ve Uygulama Projesi yürütölerek bu çerçevede yapılacak kadastro çalışmaları için kaynak ayrılması amacıyla görüşmelere başlanmıştır.

Öte yandan Bakanlıkça yürütölen çalışmalar kapsamında Tarımsal Reform ve Uygulama Projesi kapsamında kadastro çalışmaları için ayrılması hedeflenen kaynakla öncelikle 1 yıl içinde kadastro yapılmamış problemlili Doğu illerinde 3 yıl içinde de Türkiye genelinde bu çalışmaların bitirilmesi hedeflenmektedir. Kurulmasına yönelik çalışmaların sürdüğu Tarım Bilgi Sistemi'yle çiftçi, üretici, üretim alanları, ürünler, sulama, girdiler, maliyetler ve teşviklerle ilgili bilgilerin kayıt altına alınması ve merkezden takibi sağlanmaya başlanmıştır.

4. ORGANİK TARIM

Organik tarım, hatalı uygulamalar sonucu kaybolan doğal dengeyi yeniden kurmaya yönelik, insan ve çevreye dost üretim sistemlerini içermekte olup esas itibariyle sentetik kimyasal ilaçlar ve gübrelerin kullanımının yasaklanmasının yanında organik ve yeşil gübreleme, münavebe, toprağın muhafazası, bitkinin direncini artırma, parazit ve predatörlerden yararlanmayı tavsiye eden ve bütün bu olanakların kapalı bir sistemde oluşturulmasını talep ederek üretimde miktar artışı yanında ürünün kalitesinin de yükseltilmesini amaçlayan bir üretim şeklidir (Marangoz 2005, s.11)

4.1 Organik Tarıma Genel Bakış ve Tarihçesi

Toprak, su kaynakları ve havayı kirletmeden başta insan, bitki ve hayvan sağlığını göz önüne alarak dünyadaki eko-sistem dengesini korumayı amaçlayan organik tarımın ortaya çıkışı ve gelişimi şöyle olmuştur:

Organik tarıma ilişkin çalışmaların öncülüğünü dünyanın en büyük ikinci organik ürünler pazarı olan Almanya yapmıştır. Almanya'da organik tarım, 1893-1925 döneminde reform mağazaların kurulmasıyla başlamıştır. 1903 yılının başlarında Gustav Simons toprak sağlığı, bitkilerin büyümesi ve insan sağlığı arasındaki ilişki üzerine bir kitap yazmıştır.

Biyodinamik tarım, 1924 yılında Antropozofi'nin kurucusu olan Rudolf Steiner'in Koberwitz'de verdiği tarımsal kursla başlamıştır. 1928 yılında Steiner, Biyodinamik Tarım Enstitüsü'nü kurmuştur. Steiner'in öğrencisi Ahrenfried Pferiffer Almanya, Hollanda ve İngiltere'de biyodinamik tarım görüşünün yaygınlaşmasını sağlamıştır (Güzel 2001, s.7).

1930'lu yıllarda İsviçre'de Müler ve Rusch, organik tarımın karakteristik özelliklerinden biri olan en az dış girdi gereksinimiyle üretimi ifade eden kapalı tarım sistemi konusunda çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu konuda Lemaire ve Boucher Fransa'da bazı alglerin, bitkilerin doğal dayanıklılığının artırılması amacıyla

kullanılabileceğini göstermiştir. 1930'ların ortasından itibaren Müler-Rusch'un, Biyolojik-Organik Tarım Yöntemi Almanya'da gcl bir Şekilde geliŐmeye başlamıştır. Ancak, organik ürünlerin satışı sadece reform maŐazalarıyla sınırlı kalmıŐtır. Bu durum 1960'lara kadar sürmüştür.

Organik tarımın nc ülkelerinden bir diğeri ise İŐviŐre'dir. 1930'lu yıllarda biyodinamik çiftçiliğin başladığı İŐviŐre'de 1974 yılında Organik Tarım Araştırma Enstitüsü (FIBL) kurulmuştur. İngiltere'de 1946 yılında oluşturulan ve ülkedeki organik hareketlerin organizasyonuna ilişkin toprak birliklerinin (Soil Associations) temelini Albert Howar ve Eve Balfour'un toprak verimliliği ve sağlığına ilişkin çalışmalar oluşturmaktadır (Güzel 2001, ss.17-18).

Başta Almanya olmak üzere İŐviŐre ve İngiltere'de bu çalışmalar devam ederken İkinci Dünya Savaşı sonrasındaki hızlı nüfus artışı tarım dengelerinde oynamalara neden olmuştur. Hızla artan nüfus, sanayileşmiş ülkeleri yeterli gıda bulma konusunda endişeye düŐürünce söz konusu ülkeler, 1960-1970'li yıllarda birim alandan daha fazla ürün elde etmek için konvensiyonel tarıma yönelmiştir. Böylece sanayi ve teknik alandaki gelişmelerin desteğiyle tarımsal üretimde sentetik gübre ve ilaç kullanımı başlamıştır.

Konvensiyonel, ensantif veya yoğun tarım olarak adlandırılan bu yöntemde tek ürüne yoĐunlaŐılarak farklı üretim yolları denenmiŐtir. Konvensiyonel tarım, yüksek verimli çeşitlerin ıslah edilmesi ve özellikle sulu tarıma geçişle birlikte kısmen de olsa başarıya ulaşmıştır. Ancak, 1980'li yıllara gelindiğinde konvensiyonel tarımın zararları kendini göstermeye başlamıştır. Tarım topraklarında kullanılan yoğun gübre verimi düŐürmekle kalmayıp doğal dengeyi bozarak erozyonun artmasına, ürünlerin doğal aromalarının bozulmasına ve bitki zararlıları ve hastalıklarında artıŐlara neden olmuştur. Bu artış karşısında bilinçsizce kullanılan sentetik kimyasal pesdisitlerin kullanımıysa bazı yararlı organizmaların zamanla yok olmasına neden olmuştur.

Konvensiyonel tarımda kullanılan bazı petisitlerin özellikle insanlarda akut ve kronik zehirlenmeye, kansere, alerjik reaksiyonlara, sinir sistemi tahribatlarına, öğrenme

güçlüğüne, hafıza kaybına, enzim dengelerinin bozulmasına, hücre içi DNA moleküllerinde bozulmalara ve mutasyonlara neden olmuştur. Aynı zamanda hayvansal üretimdeyse barınaklarda hayvan sayısının fazlalığı nedeniyle yaşanan yerleşim sıklığı, yetersiz kalan işgücü ve dikkatsiz bakım hayvanların daha kolay hastalanmasına neden olmuştur. Yine kesimhane yan ürünleri ve bazı hayvan kadavralarından elde edilen unların yem olarak kullanılması hayvan ve insan sağlığını ciddi boyutlarda tehdit etmeye başlamıştır (Güzel 2001, s.19).

Tüm bu olumsuzluklar karşısında gelir düzeyi yüksek ülkeler başta olmak üzere bir çok ülkede bilinçli tüketici ve üreticiler bir araya gelerek doğa dostu organik tarıma yönelmiştir. Organik tarımda asıl büyüme konvansiyonel gıda perakendecilerinin sisteme dahil olmaya başladığı 1980'li yılların sonu ve 1990'lı yılların başında gerçekleşmiştir. Bunların pazara girmesiyle doğal gıda mağazalarının re-organize ve modernize olmasına yönelik itici bir güç oluşmuştur. Organik tarım, AB ve FAO tarafından alternatif üretim yöntemi olarak kabul edilmiş ve programlarına alınmıştır.

4.2 Organik Tarımın Önemi

Giderek yoğunlaşan tarımsal girdi kullanımının yarattığı sağlık ve çevre sorunlarının çözümünde organik tarım bir alternatif olarak kabul edilmektedir. Bu nedenle organik tarımın her geçen gün önemi gibi üretim ve tüketimi miktarı da artmaktadır. Konvansiyonel tarıma alternatif olarak orta çıkan organik tarımın önemini şöyle sıralayabiliriz:

- a** Doğal dengeyi korumak.
- b** Hastalık ve zararlıları kontrol altına alarak doğadaki canlıların sürekliliğini sağlamak.
- c** Gelecek nesilleri korumak.
- d** İnsanı, çevreyi ve hayvanları kimyasalların olumsuz etkilerinden korumak.
- e** Organik koşulları göz önüne alarak doğal yollarla uzun dönemde Toprak verimliliğini sağlayarak toprak ve genetik kaynak erozyonunu önlemek.
- f** Su miktarı ve kalitesini korumak .

- g** Yenilebilir enerji kaynaklarını kullanmak ve enerji tasarrufu yapmak.
- h** Üretici ve tarımsal işletmelerde çalışan insanların sağlığını korumak.
- ı** Küçük çiftçilerin güvenliğini üretim döngüsü veya gelir düzeylerini arttırarak sağlamak.
- i** Ekonomiyi desteklemek.
- j** Sağlıklı ve besin kalitesi yüksek ürün elde etmek (Marangoz 2005, s.11)

4.3 Organik Tarımın İlkeleri

Organik tarımda farklı bitkisel ve hayvansal ürünler için farklı üretim yöntemleri mevcut olup, bunların ortak ilkeleri ise şunlardır:

- a** Tarımsal üretimde, üretimle ilişkili tüm faktör ve olaylar bir bütün halinde dikkate alınarak organik üretim yapacak işletmenin kendi kendine yeterliliği sağlanmalıdır. Bu amaç doğrultusunda toprak, bitki, hayvan ve insan arasındaki doğal döngünün doğal kökenli hammaddeler kullanılarak mümkün olduğunca işletmenin kendi içinden veya yakın çevresinden sağlanılmasına gayret edilmelidir.
- b** Tarımsal üretimle ortaya çıkan ve yakın çevreden temin edilen tüm hammaddelerin ve diğer işletme girdilerinin çevreyi tehdit eden etkisi azaltılmalı veya bunlardan tamamen kaçınılmalıdır.
- c** Toprağın iyileştirilmesi, içindeki organizmaların korunması ve beslenmesi sağlanarak toprak sömürülmemelidir. Aksine doğal verimliliği artırılmalıdır. Bunu sağlamak amacıyla organik gübreleme yapılarak uygun toprak işleme yöntemleri kullanılmalıdır. (çiftlik gübresi ve/veya organik atıklar kullanılarak aerobik ortamda hazırlanan kompost, kaya unları ve yeşil gübre kullanılabilir).
- d** Bitkilerin hastalıklar ve zararlılara karşı direnci bazı ek desteklemelerle artırılmalıdır. (çok yıllık bitkilerde, bitki altına ve/veya sıra aralarına yapılacak ekimlerin mevcut organik ortama uygun ve dengeli karışımlar halinde hazırlanıp uygulanması, yapılacak münavebe karışımında baklagil miktarının yüksek tutulması, bitkisel üretim ve hayvancılığın kombine edilerek yapılması gibi uygulamalarla bitkilerin direnci arttırılabilir)

- e** Bitki ve hayvan tür ve çeşitlerinin seçiminde üretim yapılacak yerin organik koşulları ve bu koşullarda hastalıklara en az seviyede yakalanma olasılıkları dikkate alınmalıdır. Bunun yanında sağlıklı ve dayanıklı tohum- fidan ve hayvan kullanılmalıdır.
- f** Organik tarımda, bitki sağlığı açısından yukarıda adı geçen ve etkileri uzun sürede görülebilen önlemlerin yanında erken uyarı sistemlerinin kullanılması ve faydalı canlıların teşvik edilmesi de bitki koruma kavramının önemli bir parçasıdır.
- g** Yukarıda anlatılan toprak strüktürünün iyileştirici ve humus miktarını artırıcı önlemlerle beraber toprağı koruyan, enerji tasarrufu sağlayan ve çalışılan yerin koşullarına uygun toprak işleme yöntemleri uygulanmalıdır. Bunu için toprağın yapısı ve koşullarına dikkat edilmelidir. Çizici aletlerle çalışılmalı pulluk gibi toprağı devirerek işleyen aletlere mümkün olduğunca az yer verilmeli ve temel kural olarak gereğinden fazla sayıda toprak işlemeden kaçınılmalıdır.
- h** İşletmedeki hayvanların sağlığının iyi, verimlilik kapasitesinin yüksek ve uzun ömürlü olması teşvik edilmelidir. Bunun için ağılların usulüne uygun olması beslenmenin mümkün olduğunca işletmenin kendi ürünleri ve yem bitkileriyle sağlanması, yemlere kimyasal maddeler katılmaması, uygun ıslah çalışmalarıyla istenen gelişmelerin temin edilmesine çalışılmalıdır.
- ı** Yetiştirilen hayvan sayısı kullanılan tarımsal arazi büyüklüğüne uygun olmalı ve bir hektar için gübre miktarı 170kg/N/ha/yıldan fazla olmamalıdır.
- i** Tarımsal üretimde, verim ve kalite arasında ters bir orantı mevcuttur. Genel olarak ikisi arasında denge kurulmalıdır. Ancak organik tarımda bu denge kurulurken verimdeki artışla birlikte ürün kalitesindeki artışta ihmal edilmemelidir.
- j** Organik üretimi yapan tarım işletmesinde başta petrol olmak üzere fosil yakıtlar ve diğer enerji kaynakları optimum verimi sağlayacak düzeyde azami tasarruf kuralına uyularak kullanılmalıdır. Enerji kullanımında güneş ve rüzgar enerjisi gibi doğal enerji kaynakları olabildiğince tercih edilmelidir.
- k** Organik işletmede, işletme organizasyonun çok yönlü olması nedeniyle pazara farklı ürün çeşitleri sunabildiğı için işletmecinin rizikosu azalmaktadır. Bunun yanında işletmede kullanılan enerji ve girdilerdeki azalma ekonomik avantaj sağlamaktadır.

- l** Organik tarımın her aşamasında gerek sentetik kimyasal girdiler ve gerekse bitki-hayvan yetiştirmede hormon ve büyüme düzenleyiciler yasaklanan maddelerin başında gelmelidir.
- m** Organik tarım girdi kullanılmadan yapılan bir tarım şekli olduğu için kullanılacak girdilerin ilgili yönetmeliklerde belirtilen maddeler veya organik tarımda kullanma sertifikasına sahip ürünler olmalıdır (Marangoz 2005, s.12).

4.4 Organik Tarıma Geçiş Süreci

Toprağın biyolojik dengesinin yeniden tesis edilmesi ve doğal flora ve faunayı koruyarak genetik çeşitliliğin devam ettirilmesi amacıyla güden organik tarım, büyük bir özveri istemektedir. Bu nedenle konvansiyonel tarım yapan bir çiftçinin organik tarıma geçişi kolay olmamaktadır. Organik tarım yapacak çiftçinin bir bütün (aile olarak) olarak bu sürece hazır olması gerekir.

IFOAM tarafından belirlenen ve organik tarıma geçişte takip edilmesi gereken temel standartlar ve düzenlemeler şöyledir:

- a** Bitkisel ve hayvansal ürün çiftlikleri organik yönetim şekline dönüştürülmelidir.
- b** Bir plan dahilinde aşama aşama dönüşüm sağlanmalı ve her bir birim denetlenebilir şekilde açıkça bölümlere ayrılmalıdır.
- c** Dönüşüm sürecinin ilerleyen aşamalarında gerekli standartlar uygulanmalıdır.
- d** Dönüşüm sürecine başlarken sertifika kuruluşuna müracaat etme tarihi hesaplanmalıdır.
- e** Dönüştürülen toprak ve hayvanlar organik yönetimiyle geliştirilmelidir.
- f** Dönüşüm periyodunun süresi, üretime başlamadan önce en az 12 aylık bir geçiş dönemi şeklinde olmalıdır (Marangoz 2005, s.13)

Organik tarıma geçiş sürecinde sosyal, teknik ve ekonomik açıdan da değişim gerçekleştirilmelidir. Çünkü bu değişkenlerin her biri organik tarım faaliyetlerini ayrı ayrı etkilemektedir. Organik tarıma geçişte bazı yeni yatırım ihtiyaçları ortaya çıkabilir. Bunların başında toprak işleme ve işgücü ihtiyacı gelmektedir. Bu süreçte çiftçinin çok

açık bir şekilde organik tarımı anlaması ve kendisi için ne ifade ettiğini bilmesi gerekir. Bunun için eğitim kurslarına katılma, uygun yazılı belge inceleme ve bu işle ilgilenen kurum ve kişilerden bilgi alma yoluna gidebilir. İkinci aşamadaysa çiftçinin şartlarını dikkatli bir şekilde analiz ederek organik tarım için gereken araç ve gereçleri belirlemelidir. Bu analizleri şöyle sıralayabiliriz;

- a** Toprağı kalitesi ve büyüklüğü, iklim ve çevre şartları
- b** Atık türü, verimlilik ve toprağın yapısı, suya ulaşabilirlik
- c** Uygun ürün seçimi
- d** Verimlilik için tohum ve gübrenin nereden sağlanacağı (kendimi üretecek, dışarıdan mı alınacak?)
- e** Hastalık, yabancı ot ve zararlılarla mücadele yöntemi ve şekli
- f** Çiftlikteki hayvan çeşidi ve sayısı, gübre alanı, hayvan yemi yetiştirme alanı
- g** Makine, ekipman ve bina durumu
- h** İş gücüne ulaşabilme durumu
- ı** Çiftliğin ekonomik durumu (gelir kaynakları, borç durumu vs.) analize tabi tutulmalıdır (Marangoz 2005, ss.13-14)

Yukarıda sıralanan şartların uygunluğu durumunda organik tarımda deneme ekimlerine geçilebilir. Deneme ekimi sonunda ekonomik olarak üretimi yapılabilecek ürün ve ürün grupları belirlendikten sonra daha geniş alanlara ekim yapılabilir. Organik tarım yöntemiyle üretim yapmak isteyen bir kişi, bir kontrol ve/veya sertifikasyon kuruluşuna başvurur. Kontrol ve/veya sertifikasyon kuruluşu başvuruda bulunan müteşebbisin organik tarım metoduyla üretim yapıp yapmayacağına karar verir.

Uygun bulunan müteşebbis, kontrol ve/veya sertifikasyon kuruluşuyla sözleşme yapar. Müteşebbis organik tarım faaliyetini bireysel olarak yapabileceği gibi bir proje dahilinde de yapabilir. Kontrol ve/veya sertifikasyon kuruluşu, ister bağımsız ister proje dahilinde olsun müteşebbise bir kod numarası verir ve bütün faaliyetler bu kod numarasına göre yürütülür. Organik tarımda kontrol iki aşamadan oluşur. Bunlardan ilki müteşebbis kontrolüdür. Komite bu yetkiyi kontrol ve/veya sertifikasyon kuruluşuna devreder. İkincisi ise kontrol ve/veya sertifikasyon kuruluşunun kontrolüdür.

4.5 Organik Ürünlerin İhracatında Dikkat Edilmesi Gerekenler

4.5.1 Üretim Sürecinin Planlanması

Gelişmiş ülkelerde organik olan ürünlere olan talebin artması bu sektöre olan ilgiyi de artırmıştır. Ancak organik ürünün üreticiden tüketiciye ulaşmasına kadar geçen sürecin uzun ve zahmetli olması organik ürün üretimi sürecinin dikkatli planlamasını gerektirmektedir.

4.5.2 Tüketiciyi İkna Etmek

İhracat pazarlarında tutunabilmenin en önemli faktörlerinden biri de tüketiciyi, pazara sunulan ürünün organik olduğuna inandırmaktır. Bu yüzden organik ürün üretiminde sertifikasyon ve sertifikasyondan kaynaklanan şartları yerine getirmek gerekiyor.

4.5.3 Firmanın Özellikleri

Organik ürünün tercih edilmesinde ortaya çıkan başka bir unsur da firmanın özellikleridir. Yani firmanın sosyal ve toplumsal sorumluluğu, bu bağlamda çevreye olan duyarlılığı, işçi haklarının gözetilmesi, toplumsal sorunlara bakışı gibi özellikleri kapsamaktadır. Tüketicilerin büyük bir kısmı firmanın bu özelliklerini uzun vadeli ve karşılıklı güvenin ilk aşaması olarak görmektedir.

Özellikle gelişmiş ülkelerdeki tüketiciler, pazara sunulan organik ürünleri satın almadan önce firmaların bu kriterleri yerine getirip getirmediğine dikkat etmektedir. Bu nedenle uzun vadeli müşteri kazanmak ve var olan müşteri potansiyelini korumak için, firmanın ekolojik ve sosyal amaçlarının ortaya konulması, Niş marketlerinin ortaya çıkarılıp firma için potansiyelin belirlenmesi öncelikler arasında yer almasında fayda vardır.

4.6 İhracat Potansiyelinin Belirlenmesi

Organik tarımda ihracat potansiyeli, firmanın kendi ihracat potansiyelini belirlemesi (güçlü/zayıf yanları, organizasyon vb.) ve hedef pazardaki potansiyeli araştırarak firma hedefleriyle uyuşup uyuşmadığını saptanmasıyla belirlenir.

4.6.1 Firmanın İhracat Potansiyelinin Belirlenmesi

Firmanın ihracat potansiyelinin belirlenmesinde firmanın Üretim kapasitesine ilişkin soruların da içerisinde yer aldığı bir takım sorulara yanıt aranarak tespit edilmesinde fayda vardır.

- a** Yönetici ve çalışanlar ihracat konusunda eğitilmiş mi?
- b** İhracat konusunda eğitim nereden ve nasıl sağlanabilir?
- c** Çalışanların yeterli yabancı dil bilgileri mevcut mu?
- d** Firmada yabancı ülkelerle iletişimin sağlanması için gerekli altyapı mevcut mu? (faks, e-mail vb.)
- f** Firmanın şirket imajını temsil edecek malzemeler mevcut mudur? (logolu/antetli mektup kağıtları vb.)
- g** Firmanın iyi tasarlanmış ve çeşitli yabancı dillerdeki fiyat listesiyle firmanın geçmişinin anlatıldığı doküman mevcut mu?

A Firmanın Üretim Kapasitesi İle İlgili Sorular

- a** Üretim yöntemleri müşteri taleplerini yerine getirecek (kalite, ürün sertifikasyonları vb.) düzeyde midir?
- b** Üretim bölgesinin durumu iyi midir?
- c** Taleplerin artması durumunda firma bu talebi karşılayacak düzeyde midir?

B Firmanın Finansal Yapısıyla İlgili Sorular

- a** İhracatı gerçekleştirmek için yapılacak yatırım için ne kadar sermaye gerekmektedir?
- b** Gerekli sermayenin ne kadarı firmanın kendisi tarafından karşılanacaktır?
- c** Gerekli sermayenin kalanı nereden temin edilecektir?
- d** Alınacak kredinin maliyeti ne kadardır? Bu krediyi alabilmek için gerekli prosedürler nelerdir?

4.7 Hedef Pazardaki Potansiyelin Belirlenmesi

Hedef pazardaki durumun firmanın çıkarlarına uygun olup olmadığının tespit etmek için iki farklı analiz yapılabilir. Bu analizler şöyle:

4.7.1 Hedef Ülke Analizi

Hedef ülkelerdeki temel bazı ekonomik verilerin incelenmesi, söz konusu ülkenin potansiyeline ilişkin bazı önemli ipuçları sağlamaktadır. Bu verileri şöyle sıralayabiliriz;

4.7.1.1 Genel Ekonomik Veriler

- a** Gayri safi milli hasılanın büyüklüğü,
- b** İşsizlik oranı,
- c** Enflasyon vb.

4.7.1.2 Demografik Bilgiler

- a** Nüfus,
- b** Şehirleşme oranı,
- c** Aile ve hane sayısı,
- d** Altı yaşından küçük çocuğa sahip olan ailelerin sayısı ve hangi bölgede yaşadıkları,
- e** 35 yaşın altındaki kişilerin yüzdesi,

- f Sağlığına dikkat eden yaşlıların yüzdesi,
- g Toplumsal sağlık durumu,
- h Kişi başına gelir,
- ı Gelir dağılımının yapısı

4.7.1.3 Pazara Giriş Bilgileri

- a Gümrük vergileri ve kotalar,
- b İthalat lisansı uygulamaları,
- c Gıda ithalatı için genel prosedürler,
- d Organik gıdaların ithalatı için gerekli şartlar,

4.7.2 Hedef Ülkedeki Pazar Analizi

Hedef ülkenin pazar potansiyelini tespit etmek için öncelikli olarak şu soruların yanıtlanması fayda sağlayacaktır.

- a Firmanın ürettiği ürün ve ürünü satın alan veya işleyen hangi ithalatçılar vardır?
- b Bu ürünler hangi dağıtım kanalları aracılığıyla satılmaktadır?
- c Ürüne ilgi gösterebilecek başka dağıtım kanalları mevcut mudur?
- d Söz konusu ürüne ilişkin talep mevcut mudur? Bu talep azalmakta veya artmakta mıdır?
- e Pazarda rekabet şartları nasıldır?
- f Pazarda ihracatçıya hangi fiyatlar ödenmektedir?
- g Kaliteye ilişkin özel şartlar mevcut mudur?
- h Nakliye ve ödeme nasıl yapılmaktadır?

Tüm bunların yanı sıra organik ürünlere ilişkin uluslararası fuarları gezip görmek pazar potansiyelinin değerlendirilmesi açısından önem arz etmektedir. Pazarların çok dinamik olması nedeniyle hedef pazarı yakından gözlemlemek ve bu gözlemler çerçevesinde değerlendirmelerde bulunmak firma için önemlidir. Yine pazarda talep gören ürünlerin tespit edilerek gerektiği zaman ürün adaptasyonu yapılması açısından önemlidir. Bu

bağlamda üründe yapılabilecek değişiklikler ürünün sahip olduğu özellikler çerçevesinde gerçekleştirilebilmektedir.

Bu amaç kapsamında ürünün kalitesi (tazelik, büyüklük, tat, raf ömrü, ürünün içeriği vb.) bulunabilirliği (toplam üretim, mevsimsellik), ambalaj (tane/ağırlık başına birim, ambalaj malzemesi, sunum), nakliye koşulları (gemi, hava yolları vb.), çevre ile ilgili konular (doğal kaynakların korunması, kullanılan enerji, ambalajlama vb.), sosyo-ekonomik konular (işçi hakları, ücretlendirme politikaları vb.), etiketleme (Firmanın kendi markası, alıcının markası vb.) gibi konuları kapsamaktadır.

C Ürün Adaptasyonu Çerçevesinde Cevaplanması Gereken Sorular

- a Ürünün zayıf veya kuvvetli yanları nelerdir?
- b Ürünü kim almak istiyor?
- c İthalatçı ve tüketicinin ürünle ilgili talepleri nelerdir?
- d Ürün adaptasyonu için neler gereklidir?
- e Ürün adaptasyonu ilk planda yapılmayacaksa, ürünü hangi alternatif pazarlara sunmak mümkündür?

D Dağıtım Kanalının Seçimi

İhraç edilecek ürün doğrudan veya çeşitli araçlarla tüketicinin beğenisine sunulmaktadır. Organik ürünlerle ticaret uzun süreli bir strateji gerektirdiği için ihracatta seçilecek firmayla uzun vade de ticari ilişkilerin sürdürülmesi önemlidir. Bu çerçevede firmanın cevaplaması gereken sorular şunlardır:

- a Hedef pazardaki firmanın büyüklüğü ne kadardır? (müşteri sayısı, kar vb.)
- b Söz konusu firma hangi ürünleri satmaktadır?
- c Ürünlerin satışı nasıl gerçekleştirilmekte ve hangi dağıtım kanalları kullanılmaktadır?
- d İthalatçı firmanın imajı nasıldır?
- e İthalatçı firma müşterilerine ne gibi hizmetler sağlamaktadır?

- f** İthalatçı firma reklam yapmakta mıdır?
- g** İthalatçı firmanın depolama, lojistik, iş anlaşmaları nasıldır?
- h** İhracatçıya teklif ettiği fiyatlar ne kadardır?
- ı** İthalatçı firma ödemeyi ne şekilde gerçekleştirmektedir?
- i** İthalatçı firma güvenilir midir? İş çevrelerinde firmayla ilgili ne gibi duyular mevcuttur?
- j** İthalatçı firma, tüketiciyi ihracatçı hakkında yeterince bilgilendirebilecek mi? Bunu için ihracatçı firmanın ayrıca bir faaliyette bulunması gerekiyor mu (Ersun 2006, ss.42-43-44-45-46-47-48).

5. TÜRKİYE'DE ORGANİK TARIM

5.1 Organik Tarımın Gelişmesi

Türkiye'de organik tarım sanayileşmiş ülkelerden gelen talep üzerine 1984-1985 yılları arasında başlanmıştır. Ege Bölgesi'nde geleneksel ihracat ürünlerimizden kuru üzüm ve kuru incir üretimiyle başlayan organik ürün üretimi, kuru kayısı ve fındığın üretime dahil edilmesiyle günümüzde 205 çeşide yükselerek ürün yelpazesini genişletmiştir. Türkiye'deki organik tarım hareketlerinin sağlıklı ve doğru gelişimini gerçekleştirmek amacıyla 1992 yılında Ekolojik Tarım Organizasyonu Derneği (ETO) kurulmuştur. Dernek, organik tarım konusunda çatı görevi gören organik tarımla ilgilenen hemen hemen tüm kişi ve kurumları kapsayan gönüllü bir kuruluştur.

Türkiye'de organik bitkisel üretim gerek saha ve ürün çeşitliliği ve gerekse üretici sayısı bakımından gelişme göstermektedir. Buna paralel olarak bu tarım sisteminin genel tarım içindeki payı mütevazı de olsa artmaktadır. Son yıllarda organik hayvancılık üretimine ilginin arttığı ülkemizde bu üretime yönelik kapalı sistem tesisleri kurulmaktadır. 1999 yılından itibaren iç pazarda da kıpırdanmalar başlamıştır.

Türkiye'de Tarım ve Köyişleri Bakanlığı 2003 verilerine göre toplam 174 adet sertifikalı organik ürün üretilmektedir. Toplam 291 876 ton (tahmini) olarak bildirilen organik ürünler, 13044 üretici/işletme tarafından 103190 hektar üzerinde üretilmektedir. Üreticilerin tamamına yakını, organik tarım konusunda faaliyet gösteren organizasyon kurumlarıyla sözleşmeli tarım yapmakta ve elde edilen ürünlerin çok büyük kısmı ihraç edilmektedir.

Ülkemizdeki organik üreticilerin bölgelere göre dağılımı incelendiğinde 4894 üretici ve yüzde 37 payla Ege Bölgesi'nin ilk sırada olduğu görülmektedir. Bunu 2907 üretici ve yüzde 22 payla Karadeniz Bölgesi ve 2021 üretici ve yüzde 16 payla Doğu Anadolu Bölgesi takip etmektedir. Bu bölgeleri İç Anadolu, Marmara ve Akdeniz Bölgeleri 1374,746 üretici ve yüzde 11payla izlemektedir. Güney Doğu Anadolu Bölgesi 373 üretici ve yüzde 3 payla en az organik üretici bulunan bölge olmuştur.

Bölgelere göre organik üretim alanlarının dağılımı incelendiğinde en büyük üretim alanının 42609 hektar organik üretim alanı ve yüzde 41 payla Ege bölgesinde olduğu görülmektedir. Bunu 21692 hektar alan ve yüzde 21 payla Güney Doğu Anadolu bölgesi ve 17048 hektar alan ve yüzde 17 payla Akdeniz Bölgesi takip etmektedir. Bu bölgeleri 7890 hektar alanla Doğu Anadolu, 6168 hektar alanla İç Anadolu ve 5480 hektar alanla Karadeniz Bölgeleri izlerken 1861 hektar alan ve yüzde 2 payla Marmara Bölgesi en küçük üretim alanına sahip bölge olmuştur.

5.2 Mevzuat

Türkiye’de organik tarıma 1984-1985 yılları arasında ihracat amaçlı olarak başlanmıştır. Organik tarım uygulamaları, üretimi ve ihracatı başlangıçta ithalatçı ülkenin mevzuatına göre yapılırken 1991 yılında 2092/91 Sayılı Konsey Tüzüğü’nün yürürlüğe girmesiyle söz konusu tüzük esas alınarak yapılmaya başlanmıştır. 2092/91 Sayılı Konsey Tüzüğü’nün 14 Ocak 1992 tarihinde yayımlanan 94/92 Sayılı ekinde, Topluluğa ekolojik ürün ihraç eden ülkelerin kendi mevzuatını oluşturmaları zorunluluğu getirilmiştir.

Bu zorunluluk doğrultusunda hareket eden Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, çeşitli kurum ve kuruluşların işbirliğiyle organik bitki ve hayvan üretimine ilişkin yasa ve yönetmeliklerin hazırlıklarına başlamıştır. Bu bağlamda 18.12.1994 tarihinde Bitkisel ve Hayvansal Ürünlerin Ekolojik Metotlarla Üretilmesine İlişkin Yönetmelik yayımlanarak yürürlüğe konulmuştur.

Böylece yetkili kılınan Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’nın denetiminde ve yönetmelik kuralları çerçevesinde organik tarım faaliyetlerine başlanmıştır. Söz konusu yönetmelik, 29.06.1995 tarihinde düzeltme metniyle değiştirilmiştir. AB’ye katılım sürecinde, Avrupa Birliği Müktesebatı’nın Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı gereğince yönetmeliğin kapsamı 11.07.2002 tarihinde genişletilerek Organik Tarımın Esasları ve Uygulamasına İlişkin Yönetmelik olarak yeniden yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Organik Tarımın Esasları ve Uygulamasına İlişkin Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkındaki Yönetmelik, 22.08.2003 tarihinde yayımlanmıştır. Bu değişiklikle organik tarımla ilgili Tarım ve Köyişleri Bakanlığı uhdesindeki görev ve yetkiler, Tarımsal Üretim ve Geliştirme Genel Müdürlüğü bünyesinde 2003 yılında kurulan Alternatif Tarımsal Üretim Teknikleri Daire Başkanlığı'na verilmiştir. Diğer taraftan İhracat Rejimi Kanunu uyarınca, 06.01.1996 tarihinde yayımlanan İhracat Yönetmeliği ve eki Kayda Bağlı İhracat Listesi çerçevesinde ekolojik ürünlerin ihracatı kayda bağlanmıştır.

Avrupa Birliği Müktesebatı'nın üstlenilmesine ilişkin 24.07.2003 tarihinde yayımlanan Türkiye Ulusal Programı'nda tarım başlıklı öncelikler listesinde yer alan yatay konulara ilişkin düzenlemeler kapsamında 03.12.2004 tarihinde 5262 Sayılı Organik Tarım Kanunu, 10.06.2005 tarihinde ise Organik Tarımın Esasları ve Uygulamasına İlişkin Yönetmelik yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nca 01.08.2005 tarihinde yayımlanan 2005/1 Sayılı Genelgeyle tarım il müdürlükleri bünyesinde kurulan Organik tarım birimlerinin görev ve yetkileri tanımlanmıştır.

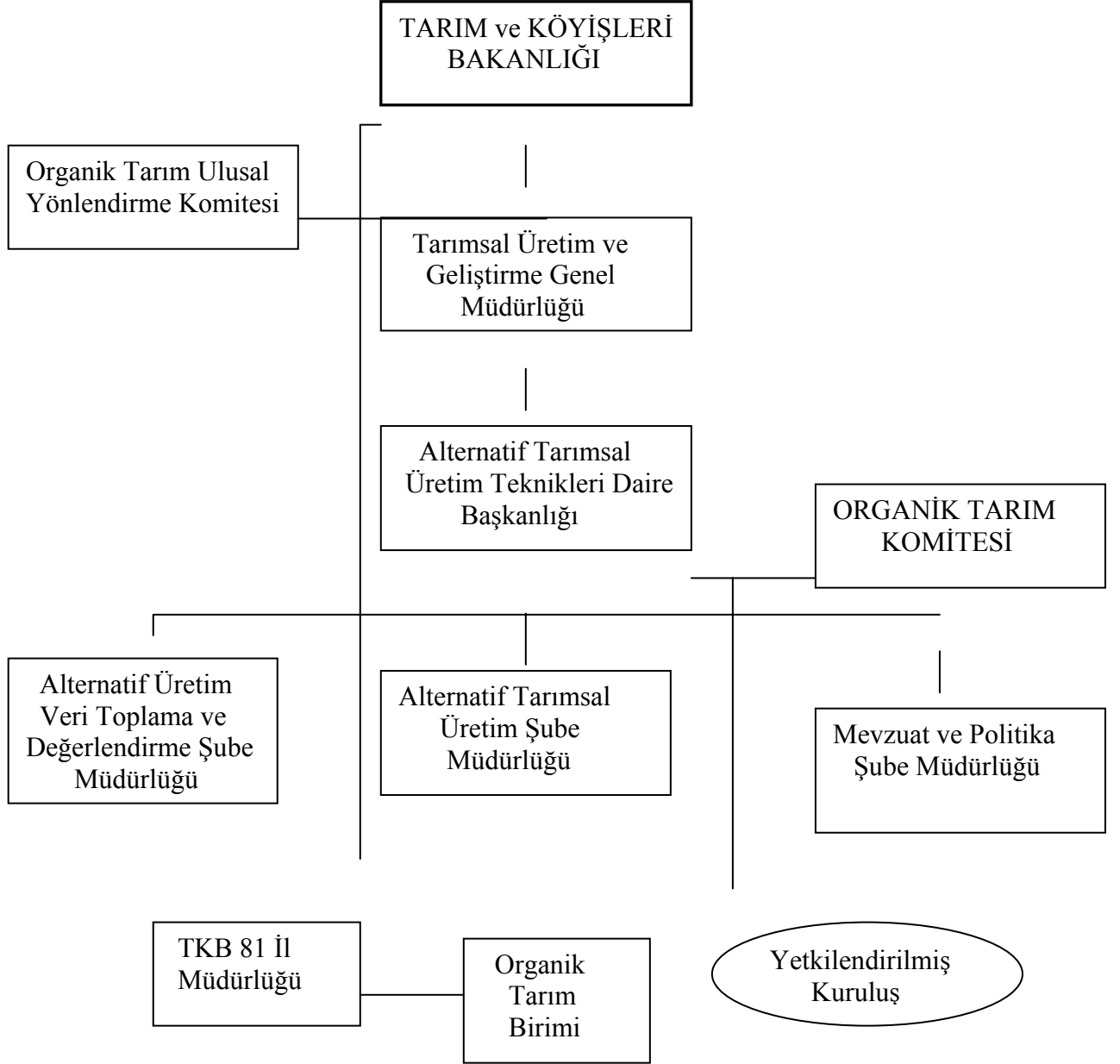
5.3 Kurumsal Yapı

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarımsal Üretimi Geliştirme Genel Müdürlüğü bünyesinde kurulan Alternatif Tarımsal Üretim Teknikleri Daire Başkanlığı'nca organik tarımsal üretimle ilgili eğitim, denetim, mevzuat hazırlama ve yürürlüğe koyma, veri tabanı oluşturma, ulusal düzeyde organik tarım projeleri hazırlama ve uygulama hususlarında çalışmalar yürütülmektedir. Organik tarım faaliyetlerinin denetiminin daha etkin yürütülmesi amacıyla tarım il müdürlükleri bünyesinde Organik Tarım Birimleri (OTB) oluşturulmuştur. Ayrıca, AB'ye uyumla ilgili çalışmalar ilgili başkanlık tarafından yürütülmektedir.

Organik Tarım Kanunu'nun uygulanmasında, organik tarımın geliştirilmesi yönünde çalışmalar yapmak ve Bakanlık içi koordinasyon ve değerlendirme hizmetleriyle

yetkilendirilmiş kuruluş, işletme, müteşebbis, kontrolör ve sertifikelerinin faaliyetlerini izlemek üzere Bakanlık bünyesinde Organik Tarım Komitesi (OTK) kurulmuştur. Organik tarım ticareti, tanıtımı, araştırmaları ve diğer organik tarım faaliyet stratejilerini belirlemek ve Bakanlık dışı kurum ve kuruluşlarla koordinasyon ve izleme hizmetlerini yapmak üzere Organik Tarım Ulusal Yönlendirme Komitesi (UYK) kurulmuştur. Bu kanunla organik tarım faaliyetlerinin her türlü kontrol ve sertifikalandırma işlemleri, Bakanlıkça yetkilendirilmiş kuruluşlara verilmiştir.

Tablo 5.1: Tarım Organizasyon Şeması

Kaynak: Tarım ve Köyişleri Bakanlığı 2004

5.4 Eğitim ve İletişim

Alternatif Tarımsal Üretim Teknikleri Daire Başkanlığı'nca her yıl tarım il müdürlüklerinde organik tarım konusunda eğitimler düzenlenmektedir. Hizmet içi eğitim programlarında organik tarımın temel ilkeleri, çiftlik planlaması, farklı ürün guruplarında yetiştirme tekniği, hasat sonrası işlemler, işleme, pazara hazırlama ve pazarlama, veri tabanı, kontrol ve sertifikasyon gibi farklı konulara yer verilmektedir.

OTB elemanları tarafından üreticilere yönelik periyodik aralıklarla eğitimler verilmektedir. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nca ilgili kurum, kuruluş ve sivil toplum örgütleriyle birlikte organik tarım ve organik ürünlerin tanıtımıyla ilgili eğitim programları, konferanslar ve seminerler düzenlenerek üretici ve tüketiciler bilgilendirilmektedir.

Organik tarım konusundaki gelişmeler, bu etkinliklerin yanı sıra Tarım ve Köyişleri Bakanlığı web sayfasında yayınlanarak kamuoyuna duyurulmaktadır. Üniversite ve yükseköğretim kurumlarının ders müfredatında organik tarım konularına yer verilmektedir. Ayrıca, Organik Tarım Kanunu'yla ilgili olarak Türkiye sınırları içerisinde yayın yapan ulusal ve bölgesel radyo ve televizyonların üretici ve tüketicileri bilgilendirme amacıyla organik tarımla ilgili ayda en az 30 dakika yayın yapması konusunda tedbir alınmıştır.

5.5 Üretim

Ülkemizde sözleşmeli yetiştiricilik sistemiyle başlayan organik tarım üretimi, konvansiyonel ürünlerde olduğu gibi talep yaratma çabalarının yoğunluk kazanması sonucu bağımsız projelerle gerçekleştirilen üretim şekliyle de desteklenmeye başlamıştır. Dış pazarlarca talep edilen çeşitlerin talep edilen miktarlarda üretilmesiyle 1985 yılında başlayan organik tarım ürünleri üretimi, 2000'li yıllara gelindiğinde yeni bir boyut kazanmıştır.

Kuru incir, üzüm ve kayısıyla başlayan organik tarım ürünleri üretimi zamanla bitkisel ürünler, işlenmiş gıda ürünleri ve diğer tarım ve gıda ürünleri olarak

sınıflandırabileceğimiz geniş bir sektörel yelpazeye ulaşmıştır. İlk yıllarda sadece 8 ürün organik olarak üretilirken günümüzde bu rakam 205'e ulaşmıştır. Fındık, ceviz, antepfıstığı, kuru incir, kuru kayısı, kuru üzüm, baklagiller, tıbbi aromatik bitkiler, pamuk, üzüksü meyvelerle yaş meyve ve sebzelerin organik tarım metotlarına uygun olarak üretimi yapılmaktadır.

Tablo 5.2: Organik Tarımsal Üretim Verileri (Geçiş Süreci Dahil)

YILLAR	ÜRÜN SAYISI	ÜRETİCİ SAYISI	ÜRETİM ALANI (ha)	ÜRETİM MİKTARI (ton)
2003	179	14.798	113.621	323.981
2004	174	12.806	209.573	378.803
2005	205	14.401	203.811	421.934

Kaynak: Tarım ve Köyişleri Bakanlığı 2005

Ülkemizde organik üretim yapan üretici sayısı, üretim miktarı, üretim alanları ve ürün çeşitliliği yıllar içinde bazı geçici dalgalanmalara rağmen artış göstermiştir. Tablodan da görüleceği üzere 2003 yılında 14.798 olan organik ve geçiş sürecindeki üretici sayısı, 2005 yılında 14.401'lere ulaşırken toplam ürün çeşidi 179 iken 2005 yılında 205 ürüne çıkmıştır.

Tablo 5.3: Türkiye Organik Tarımsal Ürünler Üretimi (Miktar:Ton)

Ürünler	1999	2000	2001	2002	2003	2004
Domates	7.095	15.532	90.472	82.809	26.493	27.803
Elma	24.038	50.136	45.040	69.187	71.928	71.928
Buğday	15.983	4.551	31.139	19.752	21.379	23.801
Pamuk	23.520	23.091	19.511	21.793	34.877	35.003
Kaysı	10.822	40.799	13.634	5.940	13.278	13.290
Üzüm	7.182	7.582	12.894	10.469	9.505	11.302
İncir	7.840	7.635	8.293	9.473	8.112	7.917
Zeytin	3.310	12.875	7.343	10.744	6.456	9.973
Fındık	5.411	4.114	6.965	7.667	5.994	6.672
Mercimek	3.211	7.163	5.862	17.012	11.781	13.940
Vişne	744	2.143	3.796	6.580	5.994	6.913
Nohut	1.350	1.885	3.691	7.667	5.662	7.850
Çilek	2.280	2.677	3.353	3.293	3.497	3.509
Biber	553	1.592	3.202	3.355	3.309	3.712
Soğan	703	809	2.680	388	1.020	1.991
Zeytinyağı	1.174	1.620	1.602	413	68	780
Kiraz	366	496	1.375	1.335	1.830	2.300
Kuru Erik	1	1	1.033	295	295	980
Bal	1.128	2.582	557	923	1.100	1.270
Toplam (Diğerleri Dahil)	116.711	187.283	62.442	279.095	232.578	250.934

Kaynak: Tarım ve Köyşleri Bakanlığı 2005

Tablo 5.4: Türkiye’de Üretimi Yapılan ve Ticarete Konu Olan Organik Tarım Ürünleri

BİTKİSEL ÜRÜNLER	
Sert kabuklu Meyveler	Fındık, Ceviz, Antepfıstığı, Badem, Yerfıstığı, Kestane
Kuru Meyveler	Üzüm, Kayısı, Dilimlenmiş Kayısı, Zerdali, Erik, İncir, (Tüm ve Dilimlenmiş) Elma, Kiraz, Vişne, Armut, Çilek
Kurutulmuş Sebzeler	Domates, Mantar
Yaş Meyve ve Sebze	Elma, İncir, Çilek, Erik, Armut, Vişne, Kiraz, Trabzon Hurması, Üzümsü Meyveler (Berry’ler), Karpuz, Limon, Portakal, Greyfurt, Mandalina, Şeftali, Üzüm, Domates, Biber, Salatalık, Ispanak, Pırasa, Karnabahar, Patlıcan, Maydanoz, Havuç, Patates, Kuru Soğan, Sarımsak, Kereviz, Balkabağı, Bezelye
Bakliyat	Mercimek, Nohut, Fasulye
Baharat ve Tıbbi Bitkiler	Defne Yaprağı, Kekik, Kimyon, Adaçayı, Biberiye, Ihlamur, Rezene, Nane, Isırgan Otu
Sanayi Bitkileri	Pamuk, Haşhaş Tohumu, Anason, Şeker Pancarı
Yağlı Tohumlar	Ay Çekirdeği, Susam
Hububat	Buğday, Pirinç, Mısır, Yulaf, Arpa
Diğerleri	Kapari, Çam Fıstığı, Zeytin, Kuşburnu, Toz Biber, Fındık Unu
İŞLENMİŞ GIDA ÜRÜNLERİ	
Dondurulmuş Meyve ve Sebzeler	Kayısı, Çilek, Kiraz, Vişne, Üzümsü Meyveler (Berry’ler), Erik, Soğan, Kabak, Domates, Biber
Meyve Suyu ve Konsantreleri	Kayısı Püresi, armut Suyu Konsantresi, Vişne Suyu Konsantresi, Elma Suyu Konsantresi, Elma Püresi, Kuşburnu Püresi
Diğerleri	Zeytinyağı, Bulgur, Pekmez, Domates Ezmesi, Recel, Şarap, Közlenmiş Biber

Diğer Tarımsal Ürünler	Bal, Kayısı Çekirdeği, Vişne Çekirdeği, Gül Kurusu, Gül Yağı, Gül Suyu, Mersin Yağı, Mersin Suyu, Kekik Yağı
------------------------	--

Kaynak: Tarım ve Köyişleri Bakanlığı 2005

5.6 Dış Ticaret ve Pazarlama

Organik tarımsal ürünlerin ithalat ve ihracatına yönelik uyulması gereken kurallar, Organik Tarım Kanunu ve buna bağlı olarak çıkartılan yönetmelik çerçevesinde belirlenmiştir. Ülkemizde organik tarım ürünlerinin dış ticaretine ilişkin istatistiksel altyapı oluşturulmamıştır. Bu nedenle de ihracata ait istatistiki değerler ancak, Ege İhracatçı Birlikleri kayıtlarından izlenebilmektedir. İhracatçı firmaların organik tarım ürünlerini ihraç ederken söz konusu ürün grubunun ihracatının kayda bağlı olduğunu göz önünde bulundurmaları önem arz etmektedir.

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından açıklanan üretim istatistikleriyle Ege ihracatçı Birlikleri tarafından açıklanan dış ticaret istatistikleri arasında önemli bir farklılık görülmektedir. Bu farklılıklar şu nedenlerden kaynaklanmaktadır:

- a** Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından açıklanan istatistiki verilerin işlenmemiş ürün değerlerini yansıtmaktadır.
- b** Ege İhracatçı Birlikleri'nce açıklanan istatistik değerlerin işlenmiş ürün değerlerini yansıtmaktadır.
- c** Organik tarım ürünlerinin bir kısmı yurtiçi tüketime sunulmakta ve bu miktar Ege İhracatçı Birlikleri kayıtlarında yer almamaktadır.
- d** Organik tarım ürünleri ihracatının kayda bağlı olmasına karşın firmalarımız zaman zaman kayıt yaptırmamaktadır.
- e** Ayrıca Dünyada ve ülkemizde konvansiyonel ürünler ticaretinin izlenmesine imkan sağlayan armonize sınıflandırma sisteminin organik tarım ürünleri için oluşturulmamış olması tüm dünyada organik tarım ürünleri ticaret istatistiklerinin izlenmesini güçleştiren bir diğer önemli faktör olarak karşımıza çıkmaktadır (İstanbul Ticaret Odası 2006, ss.18-19).

Başlangıçta geleneksel tarım ürünleri ihracata konu organik tarım ürünleriyken yıllar içerisinde sektör ve ürün yelpazesinin genişlemesiyle sert kabuklu ve kuru meyveler, dondurulmuş meyve ve sebzeler, yaş meyve ve sebzeler, baharatlar ve bakliyat sektörlerinde yoğunlaşma olup gülsuyu, gülyağı, zeytinyağı, pamuk ihracata konu diğer ürünler arasında yer almıştır.

İhracatımızın yöneldiği ülke sayısı 37 olup AB Ülkeleri en önemli ihraç pazarlarımızı oluşturmaktadır. AB Ülkeleri dışında, Kuzey Avrupa Ülkeleri, ABD, Kanada ve Japonya dikkat çeken potansiyel pazar görünümündedir. Tarım ve Köyişleri Bakanlığı'nca yayımlanan yönetmeliğe ilave olarak ekolojik ürünler ihracatını belirli bir disipline kavuşturmak ve alt yapısını hazırlamak amacıyla 6.1.1996 tarih ve 22515 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan İhracat Yönetmeliği eki Kayda Bağlı İhracat Listesi'nin 7. Maddesi çerçevesinde ekolojik ürünlerin ihracatı kayda bağlanmıştır. Ege İhracatçı Birlikleri Genel Sekreterliği, söz konusu ürünlerin kayıt ve ihracatına yönelik işlemlerde koordinatör birlik olarak tayin edilmiştir.

Ülkemizde 1980 yılından itibaren uygulamaya konulan İhracata Dayalı Kalkınma Stratejisi çerçevesinde tarım ürünleri ticareti Dünya Ticareti Örgütü (DTÖ) kuralları çerçevesinde gerçekleştirilmektedir. Organik tarım ürünlerimiz ağırlıklı olarak ihraç edilmekte olup yukarıda da belirttiğimiz gibi başlıca ihraç pazarlarımız AB Ülkeleri'dir. Bu bağlamda organik ürünlere yönelik pazarlama stratejilerinin ağırlığının ihracat odaklı olması gerekmektedir. Uluslararası pazarlarda rekabet gücümüzün artırılması amacıyla firmalara dış pazarlara ilişkin güncel pazar bilgilerinin sağlanması önem arz etmektedir.

Firmaların ihracat stratejilerinin bir parçası olarak pazar çeşitlendirilmesinin gerçekleştirilmesi ve bu çerçevede Uzakdoğu Ülkeleri, Amerika ve Ortadoğu Ülkelerine yönelik pazar bilgilerinin ve bu pazardaki potansiyelin firmalara aktarılması gerekli görülmektedir. İç pazar potansiyelinin belirlenmesi ve iç pazara yönelik gerçekleştirilecek politikaların uygulanabilirliğinin belirlenmesi amacıyla üniversitelerin araştırma kurumlarının ilgili bölümleri tarafından gerçekleştirilecek

pazar analizleri önemli olmaktadır. Bu çerçevede iç pazar hacminin daha iyi anlaşılacağı düşünülmektedir.

Tablo 5.5: 2004 Yılında Organik Ürün İhracatı Yaptığımız Ülkeler

Ülke	Miktar (ton)	Tutar (\$)	% (\$)
Almanya	5.238	12.348.225	37,3
İngiltere	1.710	3.123.607	9,4
Hollanda	1.677	2.555.794	7,7
İsviçre	822	2.456.479	7,4
Fransa	832	2.257.458	6,8
Tayland	1.139	1.980.218	6,0
İtalya	1.386	1.798.780	5,4
ABD	694	1.567.104	4,7
Belçika	706	756.138	2,3
Avusturya	372	619.136	1,9
Danimarka	306	603.355	1,8
Toplam	14.882	30.066.294	90,7
Genel Toplam (Diğer Ürünler Dahil)	16.093	33.076.319	

Kaynak: Ege İhracatçılar Birliği 2004

Tablo 5.6: Yıllara Göre İhracat Değerlerimiz

YIL	MİKTAR (kg)	TUTAR (\$)
1998	8.616.687	19.370.599
1999	12.049.949	24.563.892
2000	13.128.934	22.756.297
2001	17.556.280	27.242.407
2002	19.182.859	30.877.140
2003	21.083.351	36.932.995
2004	16.093.000	33.076.319
2005	9.319.328	26.230.250
2006	10.374.493	28.236.617

Kaynak: Ege İhracatçılar Birliği 2006

Tablo 5.7: Yıllar İtibariyle Türkiye'nin Organik Ürün İhracatı (M, Miktar: Ton, D: Değer: 1000 \$)

ÜRÜNLER	2001 M	2001 D	2002 M	2002 D	2003 M	2003 D	2004 M	2004 D
Kuru Üzüm	5.412	4.887	6.115	5.718	5.667	7.056	5.719	7.377
Kuru İncir	2.227	4.764	2.228	5.537	2.027	5.166	2.190	5.693
Fındık	1.590	5.457	1.560	4.755	1.403	5.107	1.470	5.617
Kuru Kayısı	1.934	2.805	1.835	4.044	1.688	4.734	1.799	5.104
Elma Suyu	14	138	468	456	2.528	3.055	2.711	3.315
Dondurulmuş Meyve	1.163	1.368	892	1.106	1.212	983	1.315	1.093
Pamuk Elyafı	92	184	411	623	865	1.376	975	1.415
Çam Fıstığı	54	726	96	1.534	70	1.212	85	1.505

Mercimek	1.097	841	962	655	1.447	1.025	1.305	973
Nohut	1.035	827	1.413	1.113	167	830	270	1.144
Dondurulmuş Sebzeler	575	355	666	391	841	573	905	710
Anason, Rezene ve Kıvıncık Tohumları	56	166	246	592	229	453	305	501
Bal	30	63	385	852	109	295	115	19
Antep Fıstığı	51	307	21	129	32	265	41	327
Zeytinyağı	5	12	25	65	54	174	56	193
Konserve Kiraz, Vişne	92	126	57	89	88	146	93	157
Domates Salçası	13	11	116	86	134	142	152	176
Bulgur ve İrmik	79	37	85	48	116	64	125	71
Kuru Erik	351	460	139	236	6	24	7	27
TOPLAM (Diğerleri Dahil)	17.556	27.242	19.183	30.877	21.083	36.933	21.490	37.348

Kaynak: Ege İhracatçılar Birliği 2004

5.7 Araştırma

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü'ne bağlı araştırma enstitülerinde organik tarımsal üretimin yaygınlaştırılması ve üretimin artırılması için konu ve ürün bazında araştırmalar yapılmaktadır. Ayrıca organik bitkisel, hayvansal ve su ürünleri üretimine uygun tür ve çeşitlerin geliştirilmesine yönelik ıslah ve adaptasyon çalışmaları yürütülmektedir.

5.8 Destekleme

AB'ye uyum çalışmaları kapsamında tarım sektöründe yer alan kesimlerin karar almalarını kolaylaştırmak ve sektörün geliştirilmesini sağlamak amacıyla Tarım Strateji Belgesi çerçevesinde, organik tarım tekniğiyle üretim yapan üreticilere Doğrudan Gelir Desteği Ödemesi Yapılmasına İlişkin Tebliğ doğrultusunda gelir desteği ödenmesi yapılacaktır.

25.04.2006 tarih ve 5488 sayılı Tarım Kanununun 19. maddesinin (f) bendi gereğince erozyon ve olumsuz çevresel etkilere maruz kalan tarım arazilerinde işlemeli tarım yapan üreticilerin, arazilerini doğal bitki örtüleri (çayır ve mera), organik tarım ve ağaçlandırma amaçlı olarak kullanmalarını teşvik etmek amacıyla belirli bir süreyi kapsayacak şekilde Çevre Amaçlı Tarım Arazilerini Koruma Programı desteği sağlanacaktır.

Kanun'un 19 maddesinin (g) bendi gereğince Destekleme Ödemeleri başlığında organik üretim desteği sağlanacaktır. T.C. Ziraat Bankası A.Ş. Genel Müdürlüğü ve Tarım Kredi Kooperatiflerince organik tarımsal üretime yönelik yatırım ve işletme kredisi verilmesine imkan sağlayan 25.02.2004 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı'yla tarımsal kredilere uygulanan cari faiz oranından yüzde 60 indirimli olarak azami 12 ay vadeli işletme ve 3 yıl vadeli yatırım kredisi kullandırılmıştır.

Söz konusu uygulama 2005 yılında da sürdürülmüş ancak, işletme kredileri 12 aydan 18 aya, yatırım kredileri ise 3 yıldan 5 yıla çıkarılmıştır. 31.12.2005 tarihli Bakanlar Kurulu Kararı'yla 2006 yılında da tarımsal kredi cari faiz oranlarından yüzde 60 indirim yapılmak suretiyle azami 18 ay vadeli işletme ve 5 yıl vadeli yatırım kredisi kullandırılmaktadır.

Tablo 5.8: 2004-2005 Yıllarında Organik Tarımla İlgili Kullanılan Krediler

	2004		2005	
	KREDİ (YTL)	MÜTEŞEBBİS SAYISI	KREDİ (YTL)	MÜTEŞEBBİS SAYISI
Organik Tarım				
İşletme	2.253.000	93	1.637.000	24
Yatırım	927.000	204.140.000		190
Organik Girdi Üretimi				
İşletme	233.000	3	632.000	8
Yatırım				
Toplam	3.413.000	116	6.409.000	222

Kaynak: Ege İhracatçılar Birliği 2005

5.9 Türkiye'nin Organik Tarımdaki Hedefleri

5.9.1 Mevzuat

Organik tarım sektörünün yapılanmasında karşılaşılan engellerin belirlenerek çözüme kavuşturulması ve ülkemizi güçlü bir konuma getirecek tedbirleri almak mevzuattaki ana hedefin başında gelmektedir. Yine bu kapsamda AB'ye uyum sürecinde AB organik tarım politikalarını gözeterek yapılanmaları ve uygulamaları dikkate almak, Dünyada organik tarım konusundaki yeni yaklaşımlara uyum sağlamak ve bunlara özgü politikaları geliştirme, AB dışındaki ülkelerin organik tarımla ilgili mevzuatlarının dış ticarete yönelik olarak yakından takip edilmesi de diğer hedefler arasında yer almaktadır.

5.9.2 Kurumsal Yapı

Organik tarımla ilgili daha geniş ve etkin bir kurumsal yapının sağlanması, bu alanda çalışan teknik elemanların uzmanlık vasıflarının geliştirilmesi, kırsal kalkınma planlarının hazırlanması, organik ve tarımsal çevre programların birleştirilmesi, güncel veri toplama ve paylaşımının sağlanması hedeflenmektedir. Ayrıca tüm süreçte izlenebilirliğin sağlanması, ileride olabilecek aksaklıkları erken teşhis ve telafi sistemi kurulması ve taşrayla merkezdeki yapılanmanın güçlendirilerek idari yapının geliştirilmesi amaçlanmaktadır.

5.9.3 Eğitim ve İletişim

AB başta olmak üzere diğer ülkeler tarafından uygulanan organik tarıma ilişkin eğitim programlarına etkin bir biçimde katılım sağlanması, üreticilerin pazarlama ve üretim konularında bilgiye ulaşmasını sağlamak, ilgili kurum ve kuruluşlarla organik tarımın tanıtımına ilişkin eğitim programları düzenlemek ve hizmet içi eğitimde organik tarıma ilişkin tüm konulara detaylı bir şekilde yer vermek en önemli hedefler arasında yer almaktadır.

Bu kapsamda AB hibe fonlarından yararlanmak için eğitim projeleri hazırlanması, organik tarıma ilişkin sonuçlanan araştırma ve proje çıktılarının uygulamada kullanılmasını sağlamak için dokümantasyon ve yayım faaliyetlerinin yapılması ve var olan geleneksel bilginin değerlendirilerek kayıt altına alınması söz konusu diğer hedefler arasında yer almaktadır.

Organik tarımın ve organik gıda ürünlerinin tanıtımı ve tüketici bilincinin artırılması için medya araçlarının etkin bir şekilde kullanılması, bu amaçla etkili tanıtım spotlarının hazırlanması, sektör temsilcilerinden oluşan bir tanıtım grubunun oluşturulması ve konu hakkında halkla ilişkilerle reklam şirketlerinden profesyonel destek alınması da hedeflenmektedir.

5.9.4 Üretim

Küçük ve parçalı tarım işletmelerinin yaygın oluşu göz önüne alınarak organik tarımda, üretici örgütlenmesinin teşvik edilmesi, üretim planlanmasının yapılması, avantajlı olduğumuz ürünlerde üretim imkanlarının artırılması, girdi olarak yerel kaynakların kullanımının ön plana çıkartılması hedeflenmektedir. Diğer organik girdiler konusunda yapılacak ihtiyaç analizleri sonucunda sektörün ihtiyaç duyduğu girdilerin üretiminin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması da diğer hedefler arasında yer almaktadır.

5.9.5 Araştırma

Organik tarımsal üretimin yaygınlaştırılması ve artırılması için gerekli araştırmaların konu ve ürün bazında yapılması, organik tarım araştırma projelerinin sorunları giderici ve uygulanabilir olması, organik üretimde uygun lokal tür ve çeşitlerin ıslahına yönelik çalışmalara öncelik verilmesi ve organik ürünlerle konvansiyonel ürünlerin karşılaştırılmalı ekonomik analizleri yapılarak sonuçlarının etüt edilmesi hedeflenmektedir.

Dış pazar araştırmaları yanında iç pazarda organik tarım ürünlerine yönelik potansiyel talebin belirlenmesi için araştırmaların yapılarak sonuçlarının eğitimle uygulamaya aktarılması ve araştırma programları çerçevesinde teknolojinin geliştirilerek mevcut sorunlara çözüm aranması yönünde çalışmalar yürütmek diğer hedefler arasında yer almaktadır.

5.9.6 Pazarlama

Organik tarım ürünlerinde ve organik girdilerde marka yaratılarak iç ve dış pazardaki talebin artırılması, organik ürün çeşitliliğinin ve işlenmiş ürün sayısının artırılması, ülkemizdeki iç pazarın geliştirilmesi için tüketici ihtiyaçlarının araştırılarak çeşitli kurumlar başta olmak üzere organik ürün tüketiminin teşvik edilmesi hedeflenmektedir.

Hassas tüketici gruplarına (bebek, çocuk, yaşlı ve hasta gibi) yönelik spesifik promosyon kampanyalarının geliştirilmesi, organik tarımın tekstil, kozmetik, agro-ekoturizm gibi diğer sektörlerle entegrasyonunun sağlanması, potansiyel üreticilerle nihai pazarın buluşturulmasının sağlanması ve ihracatta işlemlerin rekabet gücünü artırıcı bilgilendirme ve danışmanlık hizmetlerinin sağlanması hedeflenmektedir.

5.9.7 Destekleme

Organik tarımın gelişmesi için ürüne ve üretime yönelik destekler, konvansiyonel tarımdan organik tarıma geçiş desteği, pazarlamaya yönelik desteklerin sağlanması ve ülkemizde ekonomik gelişmede dezavantajlı bölgelerin belirlenerek organik üretim yapan üreticilere alan yada üretim miktarına göre bir destekleme verilmesi hedeflenmektedir.

Organik tarımın çevreye sağladığı olumlu katkıların çevre programları içerisinde ilaveten desteklenmesi, organik tarım yapan üreticilerin kontrol ve sertifikasyon ücretleriyle analiz ücretlerinin desteklenmesi, üretim-tüketim zincirinde (depolama, paketleme, işleme ve nakliye gibi) hasat sonrası işlemlerin geliştirilmesi için teşvik ve kredilerin verilmesi diğer hedefler arasında yer almaktadır.

6. AVRUPA BİRLİĞİ'NDE ORGANİK TARIM VE UYGULAMALARI

6.1 AB'de Mevcut Durum

AB'de organik tarım alanları yaklaşık 4 milyon hektar ulaşırken organik tarım işletmelerinin sayısı ise yaklaşık olarak 141.013 civarındadır. Mevcut duruma göre, AB'deki toplam tarım alanı içerisindeki organik alanların oranı yüzde 3, toplam işletmeler içerisindeki organik işletme oranı ise yüzde 2'dir. Bu oranların giderek arttığı AB'de ortalama organik işletme genişliği de yaklaşık 28,35 hektar alan olup, Türkiye ortalamasından 8 kat daha büyüktür (İstanbul Ticaret Odası 2006, s.20)

Avusturya, Almanya, Danimarka, Finlandiya, İsveç ve İtalya tarım alanları ve işletme sayısındaki organikleşme oranları en fazla olan ülkelerdir. Avusturya'da toplam tarım alanlarının yüzde 8,43'ü organik üretim alanı olup diğer üye ülkelere göre en yüksek orandadır. Bu oranı İsveç ve İtalya izlemektedir. Bu ülkelerde gerek tarım alanları ve gerekse işletme sayısındaki organikleşme oranı genel ortalamanın üzerindedir.

Ancak, AB'deki toplam organik tarım alanı ve toplam organik işletme içerisinde ülkelerin paylarına bakıldığında İtalya, toplam alanın $\frac{1}{4}$ 'üne ve toplam işletmelerin ise $\frac{1}{3}$ 'üne sahip olup ilk sırada yer almaktadır. İtalya'yı Avusturya, İspanya, İsveç, İngiltere ve Almanya gibi ülkelere takip etmektedir.

Tablo 6.1: AB’de Toplam Tarım Alanı ve İşletme Sayısındaki Gelişmeler

	Toplam Organik Tarım Alanı (Ha)	Toplam Organik Tarım İşletmesi (Adet)	
1985	94.430	6.318	
1990	290.905	14.824	AB Toplam Tarım Alanı (1998): 128.692.000
1995	1.407.850	59.752	Organik Tarım Alanı Payı (1998): %2,19
1996	1.756.670	74.489	Organik Tarım Alanı Payı (2000): 3,06
1997	2.301.943	94.113	AB Toplam İşletme Sayısı (1997): 6.988.000 Adet
1998	2.822.776	116.285	Organik İşletme Payı (1997): %1,66
1999	3.489.128	132.179	Organik işletme Payı (1997): % 1,99
2004	3.998.176	141.013	Ortalama Organik İşletme Büyüklüğü (2000): 28,35 ha

Kaynak: AB Organik Tarım Raporu Ekim- 2004

Tablo 6.2: AB’de, Toplam Organik Tarım Alanı (Ha) ve İşletme Sayısında (adet) Başlıca Ülkelerin Payı (%) (2004)

ÜLKELER	ALAN (%)	İŞLETME (%)
Almanya	13.97	9.87
Avusturya	7.01	14.13
Fransa	9.78	7.81
İngiltere	12.93	2.44
İspanya	10.91	10.83
İsveç	9.71	11.71
İtalya	27.79	37.11
GENEL TOPLAM	3.948.176 Ha	141.013 Adet

Kaynak: <http://www.organic.aber.ac.uk/stats.shtml> 2004

Tablo 6.3: AB’nde, Toplam Organik Tarım Alanının (Ha) Üretim Alanlarına Göre Dağılım (%)

Toplam Organik Alan (Ha)	ÜRETİM ALANLARI VE TOPLAM ORGANİK ALANDAKİ PAYLARI							
	Tarla Alanı (Ha)	(%)	Bahçe (Ha)	(%)	Çayır/Yem (Ha)	(%)	Diğer (Ha)	(%)
2701336	565274	20,93%	328381	12,16%	1400895	51,86%	406786	15,06%

Kaynak: <http://www.organic.aber.ac.uk/stats.shtml> 2004

Toplam organik tarım alanlarının üretim alanlarına göre dağılımı incelendiğinde, en fazla payın yüzde 51,86’lık oranla çayır ve mera alanlarına ait olduğu gözlenmektedir.

Bunu yüzde 12,16'yla bahçe bitkileri alanı ve yüzde 10,93'le tarla bitkileri alanı izlemektedir. AB'de Toplam organik tarım alanındaki tarla alanı oranı en yüksek olan ülkeler Danimarka, Almanya ve Finlandiya'dır. Benzer şekilde bahçe alan payı en yüksek olan ülkeler Portekiz, İspanya ve İtalya'dır. Çayır ve mera alanı payı en yüksek ülkeler ise Belçika, Avusturya ve Hollanda'dır.

AB'deki toplam organik tarla bitkileri alanının alt gruplara dağılımına bakıldığında tahılların yarıya yakın payla en önde geldiği görülmektedir. Bunu baklagiller, yağlı tohumlar ve yumru bitkiler izlemektedir. Toplam organik bahçe bitkileri alanı içerisindeki en fazla pay çok yıllıklar ve meyvelere ait olup yüzde 55,1'dir. Sebze üretim alanı payıysa buna göre daha azdır. Ancak konuya ilişkin her ülkeye ait sağlıklı veriler olmayıp belirtilenler bilinenlerin toplamına göre hesaplanmış değerlerdir.

AB'de sadece organik bitkisel üretim olmayıp hayvancılıkta da organik yetiştiricilik uygulanmaktadır. Toplam hayvansal ürünler üretimi ve hayvan varlığı dikkate alındığında genelde süt ineği yetiştiriciliği ve süt üretiminde organik olanların payının diğerlerine göre daha yüksek olduğu dikkat çekmektedir. Bu oran henüz çok düşük olmakla birlikte süt inekçiliğinde yüzde 1,27 süt üretimindeyse yüzde 3,45'dir. Diğer yetiştiricilikte (koyun, keçi, domuz, et tavuğu vb.) bu oran çok daha düşüktür.

Tablo 6.4: AB'de Başlıca Hayvancılık Üretim Alanlarında Organik Üretim Oranları (%) 2004

ÜRETİM ALANLARI	AB GENEL TOPLAMI (2004) (1)	ORGANİK TOPLAM (2003) (2)	(2) / (1)
Süt İneği (000 Baş)	23910 (2003)	289376	1,21
Süt (000 Ton)	33047(2004)	1187735	3,59

Kaynak: <http://www.organic.aber.ac.uk/stats.shtml> 2004

6.2 AB Organik Ürünler Pazarlama Yapısı ve Dış Ticareti

AB’de organik ürünler pazarlama yapısı ve ticaretindeki genel durum şöyledir:

- a** Dünya perakende gıda ve içecek pazarında 2004 yılı verilerine göre AB’nin payı yüzde 53 dolayındadır. Bunu yüzde 38’le ABD ve yüzde 9’la Japonya izlemektedir.
- b** AB’de organik gıda ürünlerinin pazarlanması perakende mağazalar ve özellikle mağazalarda üreticiden satışlar şeklinde gerçekleştirilmektedir. Bunlardan genelde perakende mağazalar aracılığıyla satış oranı diğerlerine göre daha yüksektir. Öte yandan pazarlama kanalı seçimi üye ülkelere göre farklılık göstermektedir. Örneğin özellikli mağazalar en fazla Hollanda’da yaygındır.
- c** AB’de dışarıdan alınan organik tarımsal ürünlerin başında tahıl, meyve, sebze, patates, süt ürünleri, yağlı tohumlar, yumurta ve şarap gelmektedir. Dışarıdan en fazla alım yapan ülkeler Almanya, Danimarka ve Lüksemburg’tur .
- d** Dış alım büyük çoğunlukla üye ülkeler arasında gerçekleştirilmektedir. Üçüncü ülkelerden alınan ürünlerin başında yağlı tohumlar, patates, sebze ve meyve gelmektedir. Dış alımın yapıldığı ülkelerin başında ABD, Avustralya, Kanada, Macaristan, İsrail ve Türkiye gelmektedir.

6.3 AB’de İzlenen Politikalar

AB’de organik ürünler üretimi ve dış ticaretine yönelik izlenen politikalar ana başlıklarıyla şöyledir:

- a** AB’de organik ürünlere yönelik standardizasyon ve sertifikasyon düzenlemeleri EC-Reg.2092/91 No’lu Yönetmeliğe göre yapılmaktadır. Birlik genelinde Yönetmelik esaslarına uyum aranmaktadır. Sadece birlik dışı ticarete değil birlik içi dolaşımda da bundan taviz olmayıp aksi durumda dolaşım izni verilmemektedir.
- b** Diğer yandan üçüncü ülkelerden yapılacak dış alımlar içinde aynı Yönetmeliğin 11. maddesinde belirtilen özel koşullar aranmaktadır. Türkiye’de bu madde gereğince

yeni yönetmelik taslağı oluşturularak AB'ye dış satım yapılabilecek ülkeler listesine girme çabası içerisinde.

- c AB'de organik tarımın yönlendirilmesine yönelik düzenleme dışında doğrudan organik tarıma dönük politikalar bulunmamaktadır. Ancak, organik üretimi doğrudan ve dolaylı etkileyen çeşitli politikalar izlenmektedir. Bunlar OTP kapsamında ayrıca sürdürülen kırsal kalkınma politikaları ve çevre politikalarıdır. Diğer yandan ulusal bazda oluşturulan bir takım düzenlemelerle de organik tarım yönlendirilmektedir.

Bunlar sırasıyla;

- a Genelde bölge ve ürün çeşidine bağlı olarak üreticiye doğrudan sübvansiyon desteğı yapılmaktadır. Destekleme kapsamına, bazı üye ülkelerde sadece sertifikalı işletmeler alınırken bazılarındaysa sertifika şart aranmamaktadır.
- b Organik ürünlerin sadece üretimi değil pazarlaması da desteklenmektedir. Pazarlama organizasyonlarına bağlı üreticiler desteklemelerden yararlanmaktadır. Temel amaç, pazarlama kavramını geliştirmek ve ürünlerin işlenmesini teşvik etmektir.
- e Üretim ve pazarlamayı yönlendirmede devletin rolü, EC-2092/91 No'lu Yönetmeliğın uygulanmasını sağlamak, sübvansiyon desteğı uygulamak ve pazarlamaya katkı sağlayarak genel sorunlarla ilgilenmektir.
- f Üretimin teknik bilgi gerektirmesi nedeniyle danışmanlık ve yayım ön planda olup kamunun yanı sıra özel sektör ve üretici organizasyonu destekli danışmanlıklar da yaygındır.

AB'nin geldiğı düzey ve uyguladığı politikalar dikkate alındığında, Türkiye için şu önerilerde bulunulabilir:

- a Türkiye'de organik üretim doğrudan gelir desteğinden yararlanmalıdır.
- b Sadece üretim değil, aynı zamanda iç ve dış pazarlama olanakları da artırılmalıdır.
- c Pazarlamaya yönelik kurumsal yapılanmaya şimdiden gidilerek üretici örgütlenmesi teşvik edilmelidir.

- d** Sağlıklı bir kayıt sistemi geliştirilmelidir.
- e** Eğitim, yayım ve danışmanlık ağı yaygın olmalı ve önemsenmelidir.
- f** AB'deki yönetmelik değişiklikleri anında izlenmelidir.
- g** Kamu, bu dönemde aktif rol üstlenerek yönlendirici olmalıdır.
- h** Ürün çeşitliliği ve Avrupa pazarlarına yakınlık avantajı geliştirilmelidir.
- ı** Gübre ve ilaç kullanımı kontrol edilmelidir.
- i** Yasal ve kurumsal düzenlemelerde tecrübeli üretici, dış ticaretçi kurum ve kuruluşlarla işbirliğine gidilerek bunların tecrübelerinden yararlanmalıdır.
- j** Bölgesel ürün ve iklim farklılıkları dikkate alınarak buna göre yönlendirme yapılmalıdır.
- k** Tüketicinin bilinçlendirilmesine katkı sağlanarak organik üretimin önemi anlatılmalıdır.

6.4 Avrupa Birliği'nde Organik Ürünlerin Fiyatlandırılması

Organik ürünler, fiyat bakımından konvansiyonel ürünlere oranla daha yüksektir. Organik ürünlerde prime etki eden en önemli unsurlar üretici ve perakendecilerin koymuş oldukları primlerden kaynaklanmaktadır.

Arz ve talebi tam olarak yansıtmayan organik ürün fiyatlarının alt limitini, üretim ve pazarlama maliyetleri belirlerken üst limitiniyse tüketicinin ödemeye razı olduğu fiyat belirlenmektedir. Söz konusu sınır pazara bağlı olarak değişim göstermektedir. Ulusal bazda fiyat primleri, kullanılan dağıtım kanalı ve pazarlama maliyetine göre değişmektedir. Uluslararası bazdaysa primler ulusal üretim, pazarlama maliyetleri ve tüketicinin gelir seviyesine bağlı olarak değişmektedir.

Bazı organik ürünler çeşitli kalite standartlarına uymamaları nedeniyle perakende zincirleri tarafından kabul edilmemektedir. Bunun sonucu olarak üretici başka bir dağıtım kanalı seçmekte veya söz konusu ürünleri ekarte etmektedir. Bu tür durumlarda çiftçiler ürünlerini doğrudan kendi pazarlarındaki tüketicilere satarak çeşitli standartlara uyma zorunluluğundan muaf olmaktadır. Bazı durumlarda (üretimin talebi geçmesi gibi) talep fazlası ürünler kalite standartlarına uygun olduğu halde konvansiyonel ürün

pazarlarında satışa sunulmaktadır. Söz konusu durum özellikle Almanya'da et ve süt ürünlerinde yaşanmaktadır.

6.4.1 Üretici Primleri

Organik ürünlerin yüksek maliyetli olması nedeniyle üreticilerin masraflarını karşılamak için bir prim uygulanması yapılmaktadır. Genellikle çiftçilere ödenen primler, tüketiciler tarafından ödenen fiyatların küçük bir bölümünü oluşturmaktadır. Pazarlama, nakliye, ambalaj, işleme ve sigorta masrafları da üretici primlerine dahil edilmelidir. Merkezlerden uzakta bulunan çiftçiler ürünlerini merkezlerde satmak için ödemek zorunda kaldıkları nakliye masrafları nedeniyle prim kaybına uğrayabilmektedir. Yine organik tarıma yönelik devlet desteği de üreticilerin prim miktarında etkili olmaktadır.

Tablo 6.5: 2005 Yılı İtibariyle Avrupa Birliği Tarım Ürünleri Üretici Primleri (%)

Ülke	Hububat	Yağlı Tohumlar	Patates	Şarap
Avusturya	170	--	280	--
Belçika	150	--	497	--
Almanya	134	77	300	30
Danimarka	105	124	84	--
İspanya	53	--	--	30
Finlandiya	45	97	226	--
Fransa	150	60	--	--
Yunanistan	30	--	40	40
İrlanda	75	--	--	--
İtalya	70	--	--	20
Lüksemburg	281	--	124	--
Hollanda	110	--	--	--
Portekiz	133	--	--	--
İsveç	79	92	67	--
İngiltere	177	--	296	--
Ağırlıklı AB Ortalaması	102		257	

Kaynak: Analysis Of The European Market For Organic Food 2005

Organik üretimin çok yaygın olduğu bazı ülkeler ile organik üretimin az olduğu bazı ülkelerde üretici primlerinin sıfıra yakın olduğu gözlemlenmektedir. Süt, dana ve koyun eti primleri, yetiştirme ve yem masrafları nedeniyle domuz ve kümes hayvanlarından daha düşüktür. Fakat İsveç'te süt gibi bazı ürünler için organik sütün fiyatı konvansiyonel süte bağlı olduğu için sabit bir prim mevcuttur.

6.4.2 Tüketici Primleri

Çoğu AB üyesi ülkede tüketici fiyatlarına ilişkin düzenli bir kayıt bulunmamaktadır. Bu nedenle organik ürünlerin fiyat tespitinde farklı bölgelerdeki değişik mağazalardan alınan fiyatların ortalamasına göre fiyat tespiti yapılmaktadır.

Tablo 6.6: 2005 Yılı İtibariyle Avrupa Birliği'nde Organik Meyve ve Sebze Fiyatları (Euro/Kg)

Ülke	Patates	Domates	Soğan	Salatalık	Havuç	Elma	Portakal
Avusturya	1,29	5,03	1,65	1,61	1,59	2,23	1,59
Belçika	1,58	3,49	1,23	1,05	1,49	2,37	2,09
Almanya	1,29	4,22	1,91	1,35	1,60	2,58	2,05
Danimarka	1,76	5,41	2,93	1,73	2,20	2,65	4,73
Finlandiya	0,95	4,35	2,78	3,13	2,15	2,32	3,98
Fransa	1,63	2,55	2,70	1,43	1,45	2,71	2,92
Yunanistan	1,15	1,66	1,15	1,41	1,39	2,53	1,29
İrlanda	1,70	3,40	3,80	2,20	2,17	3,76	3,46
İtalya	1,59	2,23	1,93	2,09	1,75	2,52	1,59
Lüksemburg	1,40	3,95	2,21	2,65	2,49	3,69	2,96
Hollanda	1,19	3,95	1,99	1,23	1,85	2,83	2,39
Portekiz	1,45	2,03	1,93	085	2,01	1,73	2,81
İsveç	0,99	4,93	1,27	1,39	1,43	2,96	2,92
İngiltere	1,88	5,43	1,71	2,01	1,91	3,85	3,69
Ağırlıklı AB Ortalaması	1,46	4,15	2,04	1,73	1,76	2,63	2,18

Kaynak: Analysis Of The European Market For Organic Food. 2005

Tüketici fiyatları yerel KDV oranları, farklı dağıtım kanalları ve konvansiyonel ile organik sektörler arasındaki rekabetten etkilendiği için tüketici fiyat primlerini incelemek daha yararlı olmaktadır.

Perakendecilerin fiyatlandırma politikası da tüketici primleri üzerinde etkili olmaktadır. Bu oran, reklam kampanyaları ve tedarikçilerle yapılan anlaşmalara bağlı olarak değişmektedir. Organik pazarın göreceli olarak daha az gelişmiş olduğu pazarlarda (İspanya, İtalya, Yunanistan ve Portekiz gibi) tüketici fiyat primleri yüksek pazarlama maliyetlerinden dolayı daha yüksektir.

Tablo 6.7: 2005 Yılı İtibariyle Avrupa Birliği'nde Diğer Organik Ürün Fiyatları

Ülke	Zeytinyağı	Margarin	Beyaz Şarap	Kırmızı Şarap	Kavanoz Bebek Maması
Avusturya	10,91	--	--	--	5,71
Belçika	9,53	4,63	7,45	7,45	6,14
Almanya	12,55	4,61	5,45	4,97	5,19
Danimarka	15,73	3,86	11,50	8,75	7,09
Finlandiya	11,52	--	--	--	8,70
Fransa	9,79	5,83	6,97	6,93	5,55
Yunanistan	12,99	7,73	9,53	11,27	8,50
İrlanda	10,73	--	10,29	8,23	--
Lüksemburg	12,76	5,73	8,63	9,53	5,43
Hollanda	7,99	2,96	5,42	5,11	5,85
İsveç	13,17	5,21	11,26	10,35	4,85
İngiltere	14,45	5,38	8,93	9,55	7,49
Ağırlık AB Ortalaması	11,95	5,33	7,51	7,28	6,98

Kaynak: Analyse Of The European Market For Organic Food. 2005

6.5 Avrupa Birliği'nde Organik Tarıma Verilen Destekler

Konvansiyonel tarımın zararları sonuçlarının ortaya çıkması tüketicilerin, organik ürünlere olan talebini artırmıştır. Bu talep doğrultusunda AB'de organik tarım sektörü her geçen gün büyüme kaydetmektedir. 1992 yılında organik ürünlerin üretimine ilişkin kuralların belirlenmesiyle birlikte binlerce çiftlik söz konusu tüketim talebini karşılamak için üretim sistemlerini değiştirmiştir.

2092/91 nolu AB Direktifi'yle organik tarım tanımı getirilerek üretimle ilgili metotlar Direktif çerçevesinde düzenlenmiştir. Bu çerçevede organik ve çevreye zarar vermeyen diğer üretim metotlarının desteklenerek kaliteli ürün üretiminin teşvik edilmesi kararlaştırılmıştır.

Birliğe üye ülkeler, alınan bu kararlar doğrultusunda organik üretimin desteklenmesi için ulusal ve bölgesel planlar hazırlamaya başlamıştır. Aynı zamanda özel sektörde çiftçi ve aracı kuruluşlar, organik üretici dernekleri ve üretici-tüketici birlikleri organik tarımın gelişimine önemli katkıda bulunmuştur.

6.6 AB Üyesi Ülkelerde Organik Tarım Konusunda Verilen Destekler

Avusturya:

1995 yılında AB'ye katılan Avusturya'da üretici fiyatlarında ani bir düşüş yaşanmıştır. Bu sebeple organik tarıma geçiş küçük ölçekli işletmeler açısından adeta kurtarıcı bir strateji olmuştur. Bu gelişme organik tarımın, tarım sistemi içinde önemli ölçüde kabul görmesini sağlamıştır.

1992 yılında organik tarımı düzenleme altına almaya başlayan Avusturya Hükümeti tarafından 1995 yılında 2078/92 AT- EC Düzenlemesi bünyesindeki Tarımsal Çevre Programı- ÖPUL sonuçlandırılmıştır. 2004 yılında çok az bir uyarlamaya tabi tutulan program, 5 yıllığına uzatılarak hektar başına yapılan ödemeler de artış kaydedilmiştir (İstanbul Ticaret Odası 2006, s.25).

Tablo 6.8 :Tarımsal Çevre Programı Kapsamında Hektar Başına Devlet Destekleri (Avusturya Şilini)

Kategori	2000	2004
Tarım Elverişli Alanlar	4.500	4.600
Meralar	3.450	3.700
Sebzeler Çilekler	7.000-9000	7.509500
Bahçe Bitkileri Ağaç Fidanları Şerbetçiotu	11.000	11.000

Kaynak: BMFL 2004

Belçika:

Belçika Hükümetince organik tarımla uğraşan çiftçilere 1994'ten bu yana doğrudan destek uygulanmaktadır. 2001 yılında sebze üretimi için hektar başına yıllık sübvansiyonlar üç katından daha fazla artarak 300 Euro'dan 930 Euro'ya çıkmış olup, diğer sübvansiyonlarda bir değişme olmamıştır. Diğer Devlet yardımı uygulamaları arasında organik tarım için kurulmuş iki araştırma merkezinin finansmanı yer almakta olup, bu merkezler organik tarımın saha çalışmaları üzerinde yoğunlaşmıştır (İstanbul Ticaret Odası 2006, s.26).

Tablo 6.9: 2004 Yılı İtibariyle Belçika Hükümeti tarafından Hektar Başına Verilen Devlet Destekleri (€)

Arazi Kullanımı	Geçiş Dönemi (1. ve 2. Yıl)	Takip Eden 3 Yıl (3. ve 5. Yıl)
Ekilebilir Arazi Ödemeleri İçin Uygun Tek Yıllık Bitkiler (Tahıllar ve Yağlık Tohumlar Gibi)	190.15	120.25
Diğer yıllık Bitkiler	300.87	220.10
Meralar	1. Yıl: 991.57	186.75
Bitkisel Ürünler	2. Yıl: 867.63	745.68
Çok Yıllık Bitkiler (Meyve Ağaçları)	845.16	745.70

Kaynak: Belçika Tarım Bakanlığı 2004

Danimarka:

Danimarka’da çiftçilerin büyük bir kısmının organik tarıma geçiş konusunda isteksiz olmasına rağmen hükümet politikalarının ve pazar baskılarının sonucunda organik tarıma önemli oranda geçiş gerçekleşmiştir. 1998 yılından bu yana Danimarka Hükümeti’nin organik tarımla uğraşan çiftçiye ve organik tarıma ilişkin çok sayıda projeye destek vermektedir.

Organik tarımı gerçekleştirmek amacıyla hükümet, yüzde 50’si AT-EC tarafından finanse edilen bazı devlet desteklerini uygulamaya koymuştur. 2001 yılında uygulamaya konulan düzenlemeye göre çiftçiler her yıl hektar başına 450 dekar ‘Değişim Sübvansiyonu’, 600 dekar ‘Genel Sübvansiyon’ 500 dekar ‘Özel Bölgesel Sübvansiyon’, organik bitki üretimi için ise birinci ve ikinci yıllarda hektar başına 2000 dekar, üçüncü yılda hektar başına 1.200 dekar dördüncü ve beşinci yıllarda ise hektar başına 500 dekarlık ‘Özle Dönüşüm Sübvansiyonu’ için başvurabilmektedir.

Planın bir başka parçasını organik ürün üretim ve pazarlama projelerinin desteklenmesi oluşturmaktadır. Buradaki hedef kitleye çiftçiler, işleyici firmalar, araştırma enstitüleri ve tüketicilerden oluşmaktadır. Ayrıca Danimarka’da belediye ve diğer kamu kurumları tarafından kullanılan organik ürünlerin artırılmasını teşvik etmeye yönelik bir başka hükümet programı daha mevcuttur (İstanbul Ticaret Odası 2006, s.27).

Almanya:

Almanya’nın Federal yapısından kaynaklı olarak organik tarıma verilen destek konusunda çok farklı uygulamalar bulunmaktadır. Bu sebeple her bir eyalette organik tarımla uğraşan çiftçileri desteklemek için farklı programlar uygulanmakta olup bu programlara katılım şartları da farklılık arz etmektedir. Organik tarıma verilen destekler üretim, sertifikasyon ve pazarlamadan oluşmaktadır. 1998’den beri konvansiyonel üretimden organik üretime geçen üreticiler AT-EC Programı kapsamında yardım almaktadırlar.

Sadece organik tarıma geçen çiftçiler değil, aynı zamanda mevcut işletmeler de bu programa katılabilmektedir. Söz konusu destek, 2000 yılından beri Gündem 2000’nin Kırsal Gelişim Düzenlemesi (Kurul Düzenlemesi EC No. 1247/1999) bünyesinde verilmektedir. Çiftçilere doğrudan desteğin yanı sıra aynı zamanda pazarlama aşamasında da destek verilmektedir. Bu destekler, pazarlama kavramlarının (üretici bazlı pazarlama organizasyonları ve bölgesel pazarlama girişimleri) ilerlemesi ve geliştirilmesi için verilmektedir (İstanbul Ticaret Odası 2006, s.30).

İtalya:

Bir AB ülkesi olan İtalya’da organik tarım, AT-EC Programı kapsamında desteklenmektedir. Organik tarıma verilen destekler bazı bölgelerde doğrudan gelir desteği gibi kullanılmakta olup piyasada organik olarak satılan ürünlerin arzını artırmaktadır. Organik ürün pazarının gelişmesinde kullanılmak üzere mali kaynak yaratmak amacıyla zararlılarla mücadele ilaçlarına yeni vergi uygulamasına başlan

İtalya Hükümeti'nin, organik ürün pazarını desteklemek için uygulanan mevcut bir desteği yoktur.

İtalya'da organik tarımı desteklemek amacıyla bölgelerarası program çerçevesinde verilen 2,5 milyon Euro'luk yardımın yaklaşık 1,65 milyon Euro'luk bölümüyle ülke çapında halkı bilinçlendirme kampanyaları yapılmaktadır. Kalan kısmı ise organik tarım konusunda özellikle ilgili bakanlıklarda çalışan personelin eğitimi amacıyla Istituto Mancini Foligno-Umbria okulunda kullanılması amaçlanmaktadır (İstanbul Ticaret Odası 2006, ss.33-34).

Hollanda:

Hollanda Hükümeti, çiftçileri organik tarıma yönlendirmek ve organik ürünler konusunda tüketici bilincini artırmak amacıyla son yıllarda finansal destek sağlamaya başlamıştır. 1197-200 Eylem Planı adını taşıyan bu plan çerçevesinde 166 milyon Florin'lik toplam destekle ayrıca Organik Pazar-An Organic Marketing to Win adlı bir başka politika daha uygulamaya konulmuştur. 2001-2004 dönemini kapsayan bu yeni politika kapsamında organik tarım üretim ve tüketiminin artırılarak 2010 yılında toplam üretim ve tüketim içindeki oranının yüzde 10'a çıkarılması hedeflenmektedir.

Söz konusu politika;

- a** Talep yönlü organik zincirin profesyonelleştirilmesi
- b** Organik pazar zincirindeki (üretici, tüccar, perakendeci vb.) tüm aktörler arasında azami şeffaflık ve bilgi değişimi
- c** Bilginin gelişim ve dağıtımı
- d** Talebe daha iyi cevap verebilmek için birincil üretimin teşvik edilmesi
- e** Kamusal düzenlemeler
- f** Organik ürünlerde daha düşük KDV uygulanması gibi konuları kapsamaktadır.

Hükümet politikalarıyla desteklenen organik belgeli çiftliklerin sayısı yılda yüzde 30'lara varan büyüme oranlarıyla ciddi olarak artmıştır (İstanbul Ticaret Odası 2006, s.33).

İngiltere:

İngiltere'de organik ürün üretimi için destek hükmü, AT-EC'nin 2078/92 Sayılı Tarımsal Çevre Düzenlemeleri'nde yer almaktadır. İngiltere, en büyük önceliği çevresel olarak hassas bölgelere vermiştir. Arazinin yapısına bağlı olarak çiftçilere 50-450 Sterlin arasında 5 yıl için ödenen geçiş dönemi yardımları verilmektedir.

İngiltere'de arazi temelli ödeme planı, Organik Ürün Standartları Birleşik Krallık Kaydı-UK Register of Organic Food Standards (UKROFS) tarafından uygulanan teftiş kurallarına uyan ve organik geçişe kayıtlı olan her çiftçiye açıktır. İngiltere Hükümeti tarafında organik ürün üreten çiftçilere 5 yıl içinde ödenen geçiş dönemi yardımları bittikten sonra yıllık olarak sürekli bir ödeme yapılmamaktadır (İstanbul Ticaret Odası 2006, s.35).

Fransa:

Fransa'da 1997 yılının sonunda organik tarım üretim, dağıtım ve satışını geliştirmek ve teşvik etmek amacıyla 60 milyon Frank (10 milyon \$) nakdi teşvik içeren bir eylem planı uygulamaya konulmuştur. 1999 yılından 2010 yılına kadar Fransa'yı Avrupa'nın başlıca organik hammadde üreticisi yapmak için Fransa Tarım Bakanlığı'nca sağlanan ek destekle teşvik miktarı 96 milyon Frank'a (16 milyon \$) çıkartılmıştır. Üretim alanlarınının 1 milyon hektarını organik üretim alanına dönüştürmeyi amaçlamayan Fransız Hükümeti, 2010 yılına kadar da 9.260 olan sertifikalı organik üretici sayısını 25.000'e, yüzde 0,5 olan organik gıda satışlarıysa yüzde 3-4'e çıkarmayı hedeflemektedir (İstanbul Ticaret Odası 2006, s.35).

6.7 AB'ye Yeni Üye olan Ülkelerde Organik Ürünlere Verilen Destekler

AB'ye üye ülkelere oranla organik tarım sektörü daha iyi gelişmiştir. Sektörün gelişimi sadece birkaç yıl öncesine dayanmaktadır. Yeni üye ülkelerden sadece Macaristan ve Çek Cumhuriyeti'nin organik üretim sistemleri AB tarafından onaylanmıştır. Diğer ülkelerin denetimi firma bazında gerçekleştirilmektedir.

Çek Cumhuriyeti:

Çek Cumhuriyeti Tarım Bakanlığı tarafında 1998 yılında organik tarımı da kapsayan çevresel tarım programı başlatılmıştır. Bu sistem organik tarım için kullanılan alanlara verilen puanlama sistemine dayanmaktadır. Bu çerçevede organik tarım yoluyla bitkisel üretim ve özel ürünler için hektar başına 15 puan, ekilebilir arazi için hektar başına 10 puan ve kalıcı yeşil alan için hektar başına 5 puan verilmektedir. Her puan 200-230 Çek Kronu'na (yaklaşık 5.5-6.4 Euro) tekabül etmektedir. Söz konusu karar, Çek Cumhuriyeti'nde organik üretimin önemli oranlarda artmasına neden olmuştur (İstanbul Ticaret Odası 2006, ss.36-37).

Estonya:

Organik tarımda 1999 yılından itibaren devlet tarafından düzenlemeler yapılmaya başlanmıştır. 2000 yılından başlamak üzere, devlet hem organik tarıma dönüştürülecek arazi hem de organik tarım bölgeleri için teşvik vermeye başlamıştır. Söz konusu birimler için ödeme oranı değişmezken, ödeme ekilen ürüne bağlı olarak değişmektedir. Fakat, şimdilerde organik tarıma dönüştürülecek araziler için daha fazla teşvik ödenmesi tartışmalara konu olmaktadır (İstanbul Ticaret Odası 2006, s.37).

Macaristan:

İhracat potansiyeli nedeniyle bu sektör devlet tarafından desteklenmektedir. 2092/91 No'lu AB Direktifi'nin gereklerini içeren kontrol sisteminin kurulması ve pazarlamaya yönelik yardımlarda teşviklere dahil edilmiştir. Fakat Macaristan'da iç pazara yönelik

teşvik uygulanmamaktadır.1998 yılından itibaren organik üretime yönelik yardımlar başlamıştır. Bu yardımlar çeşitli meslek kuruluşları için üyelik aidatı, analiz giderleri ve alınan danışmanlık hizmetlerinin tutarını kapsamaktadır. Ayrıca kontrol ve sertifikasyonla ilgili ödemelerde de destek sağlanmaktadır (İstanbul Ticaret Odası 2006, s.38).

Polonya

Polonya Tarım Bakanlığı, 1993 yılından bu yana toprak ve su analizleri için destek sağlamaktadır. Organik Tarım Çalışma Grubu'nca 1998 yılında Bakanlığa bir teşvik sistemi hazırlanmıştır.Bu çerçevede, 1998'den itibaren iki kontrol organizasyonu için organik çiftliklerin kontrol prosedürlerinin bedeli devlet tarafından karşılanmaya başlamıştır.

Ayrıca AB Ülkeleri'ne verilen destekle paralel olarak Polonya'da, organik tarıma dönüştürülecek arazinin dönüşüm sürecinin ikinci yılı ve sertifikasyonun işlemleri sürecinin birinci yılı için doğrudan destek 1999'dan itibaren sağlanmaya başlamıştır (İstanbul Ticaret Odası 2006, s.38).

Tablo 6.10 : Macaristan'da Organik Tarım Üretim Kontrolüne Uygulanan Teşvikler

Çiftliğin Büyüklüğü	Polonya Zloyt/Euro
5 ha'dan küçük	300/75
5-10 ha arası	350/87
10-20 ha arası	400/100
20-50 ha arası	450/112
50-100 ha arası	500/105
100 ha'dan büyük	60/150

Kaynak: Polonya Tarım ve Kırsal Gelişme Bakanlığı 2004

Slovenya:

Slovenya, AB politikalarına uyum sağlamak amacıyla 1997 yılında tarım politikası reformu çerçevesinde 1999-2002 yılları arasında geçerli olacak bir çok düzenleme getirmiştir.1998 yılında arazilerini organik tarıma ayıran ve 1999 yılında organik üretim sertifikası alan çiftçiler, hektar başına verilen teşviklerden yararlanabilmektedir.

- a** Çim arazisi için 200 Euro
- b** Tarlalar için 300 Euro
- c** Yoğun olarak ekilmiş meyve ve sebze bahçeleri ve şarap alanları için 370 Euro
- d** Seralar için 450 Euro
- e** Kontrol ve Sertifikasyon belgelendirme masrafları olarak çiftlik başına 50 Euro

Yukarıda sıraladığımız teşviklerden yararlanmak isteyen çiftçiler en az dört yıl organik üretimde bulunmuş olmaları gerekmektedir. Önümüzdeki yıllarda bu desteklerin ne şekilde devam edeceği ise hala kesinlik kazanamamıştır (İstanbul Ticaret Odası 2006, s.38).

7. SONUÇ

Tarım, kapsamı itibariyle uyumlaştırılmasında en fazla güçlükle karşılaşılan, müzakeresi uzun süren ve mali külfeti yüksek olan başlıklardan biridir. Aday ülkeler, Avrupa Birliği Müktesebatı'nın tümünü benimsemek ve uygulamak zorundadır.

Üyelik müzakerelerine başlanması için 3 Ekim 2005 tarihi verilen Türkiye, Avrupa Birliği Müktesebatı'nın tamamını benimsemek ve uygulamak zorundadır. Türkiye'nin benimsemek zorunda olduğu 35 konu başlığından biride Birlik Müktesebatı'nın yarısını oluşturan OTP'dir.

Temelde serbest ticaret sistemini reddederek üçüncü ülkelerden olası ithalatı yüksek gümrük ve tarife dışı engellerle imkansızlaştıran OTP'yle Türkiye tarım politikaları arasında başta yapısal olmak üzere bir çok fark bulunmaktadır.

Tarım politikalarının siyasi kaygılarla uygulandığı Türkiye'de tarımsal üretimde planlama göz arda edilip çiftçi üretimde kendi haline bırakılmıştır. Tarım tablosu bu durumda olan Türkiye'nin OTP'ye uyumda özverili ve sabırlı davranarak tarım politikalarını sağlam temeller üzerine inşa etmesi gerekir.

Özellikle bu noktada başta yapısal olmak üzere tarımsal nüfus, işletmelerin yapısı, bitkisel ve hayvansal üretim entegrasyonu, üreticinin eğitimi, toprak reformu, çiftçinin rekabet düzeyi ve kırsal kalkınma konuları üzerinde ağırlıklı olarak durulmalıdır. Bu nedenle uyum sürecinde;

Birlik Müktesebatı'nın uygulanmasında gerekli olan uygun idari ve adli yapı oluşturularak tarımsal yapı ve tarım ürünlerinin pazarlanması sorunları giderilerek çiftçi rekabete hazır hale getirilmelidir. Tarım politikaları isabetli kararlardan oluşturularak bu konuda yetkili birim olarak sadece Tarım ve Köyüşleri Bakanlığı

görevlendirilmelidir. Bakanlık ve tarım kooperatifleri başta olmak üzere tarımla ilgilenen tüm birimler OTP konusunda eğitilmelidir.

İşletmelerin küçük, parçalı ve dağınık yapıları düzeltilerek özellikle miras hukukunda köklü düzenlemelere gidilmelidir. Tarım ürünlerinin pazarlanması, çiftçilere yeterli ve sürekli tarım gelirinin sağlanması ve ürünlerin pazarlanması için gerekli tedbirler alınmalıdır. Çiftçi çıkarlarının savunulması ve uygulanacak politikalar açısından lobi faaliyetlerinin geliştirilerek bu bağlamda etkin ve bağımsız bir tarımsal örgütlenme oluşturulmalıdır.

Hayvan Hareketleri ve hastalıklarının kontrolüyle çiftlikten sofraya gıda güvenliği hayvan tanımlama ve kayıt sistemiyle gerçekleştirilmelidir. Hayvancılık sektörü açısından sorun oluşturan hastalıkların kısa sürede kontrol altına alınarak bertaraf edilmesi amacıyla AB Veterinerlik Mevzuatı'na uyum sağlanması ve salgın hayvan hastalıklarıyla mücadelede etkin adımlar atılmalıdır.

Öte yandan büyük ölçüde birlik mevzuatıyla uyumlu olan bitki sağlığı konusunda uygulamadan kaynaklanan farklılıkların giderilmesi için alt yapı çalışmaları geliştirilmelidir. Gıda işletme tesislerini AB hijyen ve halk sağlığı standartları düzeyine getirmek amacıyla gerekli düzenlemeler tamamlanmalıdır.

Bakanlık koordinatörlüğünde çeşitli kurum temsilcilerinden oluşan komitece hazırlanan Ulusal Kırsal Kalkınma ve Ormancılık Stratejisi Taslağı yürürlüğe konularak ortak piyasa düzenlerine uyum konusunda yapılan çalışmalara tam hızla verilmelidir.

OTP'ye uyum kapsamında öngörülen en hassa konulardan biride tarımsal nüfusun azaltılmasıdır. Türkiye'nin sosyo-ekonomik yapısı göz önüne alındığında bu durumun gerçekleşmesi bütçeye başlı başına bir yük getirecektir. Bu nedenle bu konuda çok ciddi çalışmalar yürütülerek, olası bir işsizlik ve göç dalgalanmasının önü kesilmelidir. Bu sağlanmadığı takdirde Türkiye'yi çok ciddi bir işsizlik, alt yapı, sağlık ve eğitim sorunu bekleyecektir.

Hala bir tarım ülkesi olan Türkiye'nin OTP'ye uyumda elindeki avantajları çok iyi değerlendirerek tarımsal politikalarını Birliğin tarım müktesebatına uygun bir şekilde bu avantajlar üzerine inşa etmesi gerekir. Bu nedenle zaman kaybedilmeden;

- a** Tarıma dayalı sanayi iyi bir şekilde planlanmalı
- b** Tarıma yönelik yabancı yatırımlar desteklenmeli
- c** Göç alması kaçınılmaz şehirlerin altyapıları olası yeni bir göç dalgasını karşılayacak şekilde hazırlanmalı
- d** En önemlisi işsizlik ve olası bir göç dalgasının önüne geçecek olan organik tarım ve
- e** Kırsal kalkınma planlarına ağırlık verilerek müzakerelerde tarım stratejisi bu iki unsurun üzerine kurulmalı

Dünyanın en büyük ikinci ürünler pazarı olan Almanya'da reform mağazalarının kurulmasıyla başlayan organik tarım, 1980'li yıllara gelindiğinde dünyanın tarımda yükselen yeni değeri olmuştur. Konvansiyonel gıda perakendecilerinin sisteme dahil olmasıyla birlikte asıl büyümenin yaşandığı organik tarım, AB ve FAO tarafından alternatif üretim yöntemi olarak kabul edilip programlarına alınmıştır.

Organik işletme genişliği bakımından ülkemizden 8 kat daha büyük olan AB'de organik tarım alanları 4 milyon hektar alana ulaşırken organik işletme sayısı ise 141,013 civarında olup bu oran her geçen gün artmaktadır. Dünya perakende gıda ve içecek pazarındaki payıyla söz sahibi olan AB'de organik tarımın seyri bu durumdayken bu tarım yönteminin avantajlarını fazlasıyla taşıyan Türkiye'de organik tarım, 1984-1985 yıllarında dış talep kaynaklı olarak başlamıştır. Ege Bölgesi'nde geleneksel ihracat ürünleriyle başlayan organik tarım üretimi, günümüzde 205 çeşit ürünle farklı bölgelere yayılmıştır.

Organik tarımın dış talep kaynaklı olarak başladığı Türkiye'de iç pazarda talep edilen yaş meyve-sebze, un ve mamulleri, et ve süt ürünlerinin organik ürün yelpazesinde yer almaması iç pazarın gelişmesinin önünde sınırlayıcı etkiye neden olmuştur. Dış pazar amaçlı sözleşmeli olarak gelişen organik üretimde, parasal kaynakların kıt, bilgi düzeyinin yetersizliği ve pazar garantisinin olmaması üreticinin kendiliğinden organik üretime geçişinde engel oluşturmaktadır.

1999 yılından itibaren iç pazarda kıpırdanmaların başladığı Türkiye’de gerek organik hayvancılık ve gerekse organik bitkisel üretimde gelişmeler kaydedilmesine rağmen organik tarımın genel tarım içerisindeki payı hala yeter düzeye ulaşmamıştır. Organik tarımın ülkemizde sağlıklı bir şekilde gelişebilmesi için iyi bir üretim planlaması dahilinde hareket edilmesi büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle;

Mevcut koşullarda üretimi etkileyen ekonomik, teknik ve sosyal tüm faktörler bir planlama dahilinde incelenerek organik tarımda kullanılan girdilerin üreticilere ucuz ve kolay temin edilebilmesi için üretim desteklenmelidir.

Bitkisel ve hayvansal üretim entegrasyonu bakımından elverişli olan Kuzey ve Doğu bölgelerimizde bu avantajlar en iyi şekilde değerlendirilerek tarımsal üretimin yoğun olarak yapıldığı Akdeniz ve Ege bölgelerimizdeyse organik hayvansal üretim daha büyük işletmeler şeklinde düşünülmelidir.

Hayvanlarımızın gereksinimlerini karşılamak amacıyla üretilen kaba yem miktarları dikkate alınarak yem bitkisi üretim alanları artırılarak bitkisel ve hayvansal üretim birlikte düşünülüp maliyetler düşürülmelidir. Organik girdi üretimi desteklenerek ve yatırım potansiyeli artırılarak üretici ve işleyiciye bilgi akışı sağlayacak ortam hazırlanmalıdır.

Organik üretim içerisinde önemsiz paya sahip olan ancak, gerek iç ve gerekse dış satım olanağı bulunan ürünler ve bunların işleme sanayileri geliştirilerek yaygınlaştırılmalıdır. Benzer şekilde halen dış satımımızın yoğun olduğu Avrupa Ülkeleri’nin yanı sıra Japonya, ABD ve Avustralya gibi yeni pazarlara yönelerek üretimin önü açılmalıdır.

Organik tarımın hızlı ve sağlık gelişmesinde yetişmiş insan gücü büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle üretici, işleyici, tüccar, tüketici, kontrol-sertifiker, araştırmacı gibi zincirde yer alan tüm aşamaların eğitimi ve eğitim araçlarının geliştirilerek bilgi paylaşımının sağlanması büyük önem taşımaktadır.

Organik tarımda çözümler büyük ölçüde yerel koşullara bağlı olduğu için güdümlü araştırmaların desteklenmesi gerekir. Ülkemizde organik tarım konusunda yapılacak araştırmaların hedef ve kapsamı daha iyi belirlenerek akademik tatmin yerine üreticiye doğrudan yol gösterecek çalışmalar tercih edilmelidir.

Doğrudan organik tarımın konu alan araştırmaların teşvik edilerek çeşitli kurumların araştırma fonlarından desteklenmesine öncelik tanınması sağlanmalıdır. Sadece bununla yetinilmeyerek özel sektörün araştırmalara ilgi duyması, organik tarımla ilgili bir network tesisi kurularak araştırma kurumlarında organik tarım çalışma grupları oluşturulmalıdır. Bu alanda genç bilim insanların yetişmesine fırsat verilerek üretici ve tüketiciye yönelik eğitim programlarının hazırlanmalıdır.

Ülkemizde organik tarımın üretim alanı bakımından payı sadece yüzde 0,1'dir. Organik tarımın gelişmiş ülkelerdeki gibi yaygınlaştırılabilmesi için öncelikle konunun öneminin ülke gerçekleri de göz önüne alınarak hem bilimsel hem de pratik anlamda kavranması, sonuçların üretici ve tüketicilere aktarılarak talep yaratılması gerekir.

Üretim aşamasında ve üretim sonrasında üreticilerin teknik ve ekonomik anlamda desteklenmesi ve bu desteğin etkili sonuç verebilmesi için organik tarımın ana unsurları olan yetiştiricilik, bitki besleme, bitki koruma, yasal düzenlemeler, sertifikasyon ve pazarlama gibi konularda disiplinler arası çalışmaların özendirilmesi gereklidir.

KAYNAKÇA

Kitaplar:

Aksoy U., 2004. Türkiye’de *Organik Tarımın Gelişimi ve Sözleşmeli Tarımın Rolü*, Devlet Planlama Teşkilatı Yayını, Ankara

Babadoğan G.-Koç D. , 2005. *Organik Tarım Ürünleri Dış Pazar Araştırması*, Dış Ticaret Müsteşarlığı Yayını, Ankara

Cesur Ö., 2004. *Avrupa Birliği’nde Tarıma Yönelik Mali Yardımlar ve Türkiye ile Bir Karşılaştırma*, Ankara Üniversitesi Avrupa Toplulukları ve Uygulama Merkezi Yayını, Ankara

Çelik N., 2005. *Tarım Müzakerelerine Yönelik Hazırlıklar Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’nın Yapılanması*, Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Yayını, Ankara

Erdem P., 2006. *Organik Tarım İhracat Seminer Raporu*, İzmir Ticaret Odası Yayını, İzmir

Gündüz M., 1994. *Dünyada ve Türkiye’de Organik Tarım, Organik Ürün Pazarları ve Türkiye İhracatı Açısından Değerlendirilmesi*, Dış Ticaret Müsteşarlığı Yayını, Ankara

Güzel H. T., 2002. *Almanya Organik Ürünleri Sektörü ve İhracat Olanakları*, İstanbul Ticaret Odası Yayını, İstanbul

Güzel H. T., 2001. *Dünyada ve Türkiye’de Ekolojik Tarım Ürünleri Üretimi ve İhracatı Geliştirme Olanakları*, İstanbul Ticaret Odası Yayını, İstanbul

Marangoz M., 2005. *Organik Tarım Ürünleri Pazarının Gelişme Potansiyeli ve Organik Tarım Ürünlerinin Pazarlanması*, Harran Üniversitesi Yayını, Şanlıurfa

Sürelî yayınlar:

Aksoy U., 2005 Ağustos. *Avrupa İle Entegrasyon İçin Türkiye Projesi*, Ekonomik Forum Dergisi,

Baydır F., 2004 Nisan. *Bakanlığımızda Düünden Bugüne Organik Tarım*, Türktarım Dergisi

Export Dergisi, 2004-2006 Ekim. *Türkiye'nin İhracat Stratejileri*

Saydan R., 2004 Nisan. *Ekolojik Tarım ve Ekolojik Gıda Ürünleri Pazarı*, Standard Dergisi

Kızıllarlan Ö. D., 2000 Temmuz. *Biyoteknolojik Ürünler, Organik Ürünler ve Uluslar arası Ticaretteki Gelişmeler*, Dış Ticaret Dergisi

Özdemir O., 2004 ilkbahar. *Genetik Olarak Değıştirilmiş Organizmaların Tarımsal Üretimde Kullanımı, Yönetimi ve Avrupa Birliğine Uyumlaştırılması*, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi

Diğer Yayınlar:

İstanbul Ticaret Odası Yayını, 2006. *Organik tarım Analizi AB Pazarı Fırsatı*, İstanbul

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Yayını, 2004. *II. Tarım Şurası Sonuç Raporu*

Tarım ve Köyişleri Bakanlığı Yayınları, 2005. *Avrupa Birliği Tarım Müzakerelerine Hazırlık ve Müzakere Süreci Üzerine Tartışma Toplantıları*, Ankara

- www.dtp.gov.tr 14.06.2006
- www.ikv.org.tr 28.03.2007
- www.dtm.gov.tr 15.12.2007
- www.tarim.gov.tr 02.09.2007
- www.radikal.com.tr. 03.04. 2008

ÖNSÖZ

Eğitim hayatım boyunca desteğini benden esirgemeyen ailem, özellikle annem Sultan Yıldız, ablam Perihan Yıldız ve kardeşim Sema Yıldız, yüksek lisans eğitimim süresince yol göstericiliğini ve tecrübelerini benden esirgemeyen değerli hocam Prof. Dr. Eser Karakaş'a sonsuz teşekkürlerimi bir borç bilirim.

Nisan 2009

DİLEK YILDIZ

ÖZGEÇMİŞ

- Adı Soyadı** : Dilek Yıldız
- Sürekli Adresi** : Büyükdere Cad. No:123 Gayrettepe/ İstanbul
- Doğum Yeri ve Yılı** : IĞDIR 15.11.1977
- Yabancı Dili** : İngilizce
- İlk Öğretim** : İnönü İlköğretim İlkokulu
- Lisans** : Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü
- Yüksek Lisans** : Bahçeşehir Üniversitesi
- Enstitü Adı** : Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Program Adı** : Avrupa Birliği İlişkileri
- Yayımlar** : Henüz yayımlanmış bir eseri yok
- Çalışma Hayatı** : 2000 yılında Sabah Gazetesi'nde gazetecilik mesleğine başladı. 2003 yılında Sabah Gazetesi'nden ayrılarak aynı yıl içerisinde Vatan Gazetesi'nde gazetecilik mesleğine devam etti. Hala Vatan Gazetesi'nde gazeteci olarak çalışıyor.